

LUNDS
UNIVERSITET

”Jag är inte kriminell, varför är jag på en anstalt?”

En rättssociologisk studie av den kriminaliserande effekten samt rättssäkerheten för förvarstagna individer vilka kriminalvårdsplaceras utan att vara misstänkta eller dömda för brott.

Av Maja Bäckander och Clara Strand

LUNDS UNIVERSITET
Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÄSK02)
Vårtermin 2016

Handledare: Reza Banakar

Examinator: Eva Schömer

Abstract

Foreign nationals may, according to Swedish law, be placed in detention centers. That means that they are deprived of their liberty for the purpose of being accessible for the migration authorities. The person will thereby be placed in a designated premises provided by the Swedish Migration Agency, although an incapacitation in police custody or correctional facilities can also become a reality. This means that people who are neither suspected nor convicted of crimes get an equivalent treatment as inmates. Interviews with six persons, who possess knowledge in the subject, have been conducted to analyze whether this kind of placement has a criminalizing effect. Both individuals working for the Swedish Migration Agency and people employed at correctional facilities have been interviewed to get a broad and deep understanding of the practical implementation of the law. According to previous research addressed in the thesis placing a detainee in correctional facilities is more severe than a placement at the detention center, meaning such incapacitation may cause a more criminalizing effect.

Furthermore the purpose of this thesis was to examine the decisions and placements in correctional facilities with Aleksander Peczenik's explanation of material and formal legal security. The formal legal security is found to be relatively strong since the employees act in line with the Swedish law. Thereby according to the interviews the belief in the placements legality is legitimate, which is consistent with Max Weber's view of a modern society. Yet it fails to be completely legally secure since it is difficult to predict the length of the placements. The level of material legal security is hard to define since the detention centers may predicate their decisions differently, thus it is a matter of subjectivity.

Keywords: Sociology of law, detention, correctional facilities, foreign nationals, rule of law, detainees, criminalization, legitimacy, legality, material and formal legal security.

Quantity of words: 18 681

Inledande ord

Vi vill rikta ett stort tack till vår handledare Reza Banakar, professor på rättssociologiska institutionen vid Lunds universitet, för värdefull handledning under uppsatsskrivandet. Det har varit otroligt intressant att undersöka kriminalvårdsplaceringar för förvarstagna då området var tämligen nytt för oss båda. Därmed vill vi givetvis rikta ett stort tack till de sex värdefulla informanter som ställt upp på intervjuer vilka varit vitala för arbetet. Dessutom vill vi tacka varandra för ett alltid lika fantastiskt samarbete samt Synonymer.se för formidabel handledning vid kniviga ordval.

Maja Bäckander & Clara Strand

Lund 2016-05-20

Innehållsförteckning

Förkortningar	1
1. Inledning	2
1.1 Problemformulering	3
1.2 Syfte och frågeställning.....	3
1.3 Avgränsning	4
1.4 Disposition	4
1.5 Begrepp	4
2. Rättslig reglering samt bakgrund	6
2.1 Internationell rätt	6
2.2 Nationell lagstiftning.....	7
2.2.1 Utlänningslagen.....	7
2.2.2 Förvarsplacering enligt Utlänningslagen	8
2.2.3 Avskildhetsplacering.....	9
2.2.4 Kriminalvårdsplacering.....	10
2.2.5 Kritik mot kriminalvårdsplaceringar.....	12
2.2.6 Förhållanden vid kriminalvårdsplaceringar	13
2.2.7 Kritik mot statistik	14
2.2.8 Häkteslagen	15
2.3 Särskilda anstalter	15
3. Tidigare forskning och granskning	17
3.1 Förvarsplaceringarnas kriminaliserande effekt	17
3.2 Studier gällande förhållanden på förvar	18
3.3 Avskildhetsplaceringar internationellt	20
3.4 Inspektion och granskning av kriminalvårdsplaceringar i Sverige	22
4. Teoretiskt ramverk	25
4.1 Kriminalisering.....	25
4.2 Rättssäkerhet	26
4.2.1 Aleksander Peczeniks formella och materiella rättssäkerhet.....	27
4.3 Max Weber om legitimitet och legalitet.....	28
4.4 Teoriernas förenlighet	29
4.4.1 Normativa och deskriptiva teorier.....	30

5. Metodologiska överväganden	31
5.1 Kvalitativ studie	31
5.2 Metodologiska verktyg.....	31
5.3 Litteratur.....	32
5.4 Intervjuer	33
5.4.1 Strategiska urval.....	33
5.4.2 Semistrukturerade intervjuer.....	34
5.4.3 Intervjuguidens och frågornas uppbyggnad.....	35
5.4.4 Inspelning av intervjuer.....	35
5.4.5 Transkribering av intervjuer	36
5.5 Etiska överväganden	36
5.6 Reflektioner över metodval.....	37
5.6.1 Förförståelse.....	37
5.6.2 Metodologiska begränsningar.....	38
6. Intervjuresultat	39
6.1 Intervjuperson 1.....	39
6.2 Intervjuperson 2.....	40
6.3 Intervjuperson 3.....	41
6.4 Intervjuperson 4.....	43
6.5 Intervjuperson 5.....	44
6.6 Intervjuperson 6.....	45
7. Analys.....	47
7.1 Återhållsamhet gällande placeringsbeslut.....	47
7.2 Migrationsverkets resurser	48
7.3 Proportionalitet vid kriminalvårdsplacering	50
7.3.1 Klädsel.....	51
7.4 Beslutsfattande	52
7.5 Tidsfrister och förutsebarhet	52
7.6 Paralleller till straffrätten	53
7.6.1 Domstolens prövning.....	54
8. Konklusion.....	55
9. Avslutande ord	56

10. Källförteckning.....	57
10.1 Litteratur.....	57
10.2 Publikationer	58
10.3 Riksdags- och regeringsutgivelse	59
10.4 Internetkällor	59
10.5 Akademiska artiklar	59
10.6 Internationella dokument.....	60
11. Bilagor	61
11.1 Bilaga 1 - Intervjuguide förvar	61
11.2 Bilaga 2 - intervjuguide Kriminalvården	63
11.3 Bilaga 3 - intervjuguide experter.....	65
11.4 Bilaga 4 - Utdrag ur intervjuer	67
11.4.1 Intervjuperson 1.....	67
11.4.2 Intervjuperson 2.....	67
11.4.3 Intervjuperson 4.....	68
11.4.4 Intervjuperson 6.....	68

Förkortningar

EU - Europeiska unionen

FARR - Flyktinggruppernas Riksråd

FN - Förenta Nationerna

JO - Justitieombudsmännen

SOU - Statens offentliga utredning

UNHCR - United Nation High Commissioner for Refugees

UtlL - Utlänningslagen

1. Inledning

“*Jag är inte kriminell, varför är jag på en anstalt?*” Så beskriver uppsatsens intervjuperson 4 tankesättet hos kriminalvårdsplacerade förvarstagna. Individer vilka inte är misstänka eller dömda för brott i Sverige kan nämligen enligt UtL 10 kap. 20 § placeras i anstalt, häkte eller polisarrest. Det innebär att personen är frihetsberövad likt en intagen. Anledningen till en sådan placering är att individen, som inte innehar svenskt medborgarskap, blivit tagen i så kallat förvar men av olika anledningar inte kan vara i den åsyftade lokalen. Förvar är ett frihetsberövande vilket eftersträvar tillgänglighet genom att dels underlätta en pågående handläggning men främst till att säkerhetsställa att ett beslut om utvisning eller avvisning realiserar. Grundregeln är att en person som förvarstas ska placeras i särskilda lokaler som Migrationsverket tillhandahåller. Målet med förvaren är att de ska vara humana och bestå av öppna utrymmen. På grund av olika anledningar, vilka kommer att behandlas i uppsatsen, är inte alltid förvarstagna placerade i Migrationsverkets lokaler. Individer tagna i förvar kan även kriminalvårdsplaceras då de exempelvis hotar säkerheten i lokalen.¹

Uppsatsen grundar sig dels på gällande rätt samt tidigare forskning och granskning men även empiri i form av intervjuer med individer som arbetar med kriminalvårdsplaceringar på olika vis. Då arbetet är av kvalitativ karaktär har intervjuerna bidragit till en djupare förståelse kring den faktiska tillämpningen vid kriminalvårdsplaceringar. Uppsatsen syftar till att granska hur den, enligt Aleksander Peczenik definierade, formella och materiella rättssäkerheten² uppfylls gällande externa placeringar av förvarstagna. Med hjälp av Max Webers definition av legitimitet genom legalitet³ åsyftas en beskrivning av hur de verksamma accepterar rättsordningen och dess tillämpning. Arbetet syftar därmed till att undersöka huruvida myndighetsutövarna legitimerar sitt handlande genom legalitet men även genom en hög grad av formell eller materiell rättssäkerhet. Med grund i uppsatsens tidigare forskning och granskning ämnar intervjuresultatet vidare att belysa huruvida placeringen och hanteringen kan medföra en kriminaliserande effekt. Izabella Majcher påvisar nämligen i sin studie, vilken presenteras i uppsatsens tidigare forskning och granskning, att även om förvar av utlänningar beaktas som en administrativ och inte kriminaliserande åtgärd kan tillvägagångssättet ses som straffande. Det innebär att

¹ Förvarsutredningen, *Förvar*, SOU 2011:17, ss. 22, 77.

² Aleksander Peczenik, *Juridikens teori och metod: en introduktion till allmän rättslära*, Stockholm: Fritze, 1995a, ss. 11-12.

³ Max Weber, *Ekonomi och samhälle - Förståendesociologins grunder: 1. Sociologiska begrepp och definitioner - Ekonomi, samhällsordning och grupper*, Lund: Argos, 1985a, ss. 26-27.

förvarstagan av individer kan betraktas som ett kriminaliserande ingripande.⁴ Arbetet berör utsatta och icke-kriminella individer som kriminalvårdsplaceras, vilket medför att området är vitalt och tillika komplext att studera närmre.

1.1 Problemformulering

Sveriges statliga förvaltningsmyndighet Migrationsverket har enligt lag rätt att placera förvarstagna individer, även de som inte är misstänkta eller dömda för brott, i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest.⁵ Det innebär att redan frihetsberövade människor får utstå ytterligare inskränkningar, vilket är viktigt att belysa ur en rättssociologisk synvinkel. Utlänningslagens syfte och praktiska tillämpning berörande kriminalvårdsplaceringar för förvarstagna är därmed ett mycket intressant område att studera ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Då både Migrationsverket, Kriminalvården och Polismyndigheten är verksamma kring hanteringen av placeringarna kan fenomenet ses utifrån olika synvinklar. Eftersom flertalet myndigheter är inblandade är både samspelet dem emellan samt deras legitimering av rättsordningen värt att begrunda.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur berörda myndigheter, med grund i Sveriges rättssystem, har möjlighet att placera utlänningar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest trots att individerna inte är misstänkta eller dömda för någon kriminell gärning i juridisk mening. Vidare har uppsatsen som mål att granska huruvida den avskilda placeringen leder till en kriminaliserande effekt för de förvarstagna individerna. Utifrån Aleksander Peczeniks föreställning om formell och materiell rättssäkerhet samt Max Webers legitimitet genom legalitet kommer den här typen av placering analyseras. Den belysta rättssociologiska komplexiteten har genererat följande frågeställningar:

- Hur nyttjas och legitimeras kriminalvårdsplaceringar av förvarstagna enligt gällande rätt?
- På vilket sätt kan lagens tillämpning leda till en kriminaliserande effekt för förvarstagna individer som placeras på sådant vis?

⁴ Izabella Majcher, "Crimmigration" in the European Union through the Lens of Immigration Detention, *Global Detention Project Working Paper No. 6*, 2013, ss. 3, 9.

⁵ *Utlänningslag*, SFS 2005:716, 10 kap. 20 §.

– I vilken utsträckning garanteras rättssäkerheten för de kriminalvårdsplacerade förvarstagna individerna?

1.3 Avgränsning

Uppsatsen fokuserar på svenska förvar och då enbart frihetsberövanden enligt UtL 10 kap. 20 § första stycket punkt 2 och 3 då punkt 1 berör förvarstagna individer som dömts för brott.

Uppsatsen åskådliggör främst externa placeringar i häkte eller anstalt då andelen som placeras i polisarrest är mycket liten.⁶ Vidare fokuseras endast på individer över 18 år då barn enligt UtL 10 kap. 20 § inte får placeras i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest. Intervjuer med individer vilka frihetsberövas enligt UtL kommer i enlighet med uppsatsens syfte inte att utföras även om deras åsikter är vitala för en helhetsbild av förvarsplaceringar. Därmed skildras inte de förvarstagnas synvinklar, vilka kan skilja sig från uppsatsens empiri.

1.4 Disposition

Inledningsvis anför rammen för arbetet med problemformulering, syfte, avgränsning samt forskningsfrågor. Uppsatsen kommer under rättslig reglering samt bakgrund behandla gällande rätt samt praktiskt tillämpning angående förvarsplaceringar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest. Därefter följer en genomgång av tidigare studier gjorda på området internationellt och i Sverige. Sedan bearbetas det teoretiska ramverket där kriminalisering, Aleksander Peczeniks beskrivning av materiell och formell rättssäkerhet samt Max Webers legitimitet genom legalitet belyses. De metodologiska överväganden som utförts samt hur arbetet har fortlöpt åskådliggörs under punkt fem i uppsatsen. Därefter presenteras det empiriska resultatet som intervjuerna medfört. Intervjuresultatet analyseras sedan med hjälp av det teoretiska ramverket för att sedan sammanfattas under punkt åtta. Vidare finnes en referenslista, de intervjuguider som använts samt utdrag ur de transkriberade intervjuerna.

1.5 Begrepp

Förvarstagen: En individ som är placerad i Migrationsverkets förvar enligt UtL 10 kap. 1 §.

Kriminalvårdsplacering: Kommer i uppsatsen användas som samlingsbegrepp för placeringar enligt UtL 10 kap. 20 §. En kriminalvårdsplacering innefattar därmed en avskildhetsplacering för förvarstagna i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest.

⁶ SOU 2011:17, ss. 307-308.

Utlänning: Uppsatsen kommer likt utlänningslagen att använda begreppet utlänning som en juridisk term för personer som inte har ett svensk medborgarskap.⁷

⁷ Gerhard Wikrén och Håkan Sandesjö, *Utlänningslagen med kommentarer*, 10 uppl. Stockholm: Nordstedts Juridik AB, 2014, ss. 25-26.

2. Rättslig reglering samt bakgrund

Den gällande rätt som reglerar det frihetsberövande tvångsmedlet förvar finns på ett flertal olika nivåer, både globalt med de Förenta Nationerna som vertikal normupprättare samt nationellt i form av Sveriges lagstiftning. Den internationella rätt som behandlas i uppsatsen är främst traktat av människorättslig karaktär. I svensk lagstiftning är det framförallt Utlänningslagen som reglerar de bestämmelser vilka möjliggör en förvarstagen individs kriminalvårdsplacering. Häkteslagen⁸ är likaså av intresse då den är gällande när personer avskiljs i Kriminalvårdens eller Polismyndighetens lokaler.

2.1 Internationell rätt

Enligt artikel 14 i FN:s *Allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna*⁹ har alla rätt att söka asyl från förföljelse i andra länder. Att kräva asyl är dock ingen rättighet och konventionsstaterna är således inte skyldiga att bevilja ansökan.¹⁰ I *Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna*¹¹ skildras i artikel 5 varje individs rätt till fri- och säkerhet. Undantag finns exempelvis då en person kan berövas sin frihet när det rör sig om obehörig inresa i konventionsstaten alternativt vid en utvisning eller utlämning. I artikel 3 redogörs dock för förbudet mot att utsättas för tortyr. Behandling som kan anses förnedrande eller bestraffande omfattas likaså av artikeln. Enligt artikel 31 punkt 2 i FN:s *Konvention angående flyktingars rättsliga ställning*¹² går det likaså att utläsa att inga oskäligen inskränkningar på en individs rörelsefrihet får utföras. *Internationell konvention om medborgerliga och politiska rättigheter*¹³ stadgad av FN berör dessutom i artikel 10 att de som är frihetsberövade har rätt att behandlas på ett humant och värdigt vis.

Angående en förvarsplacering föreskriver det så kallade återvändandedirektivet¹⁴ i artikel 15 första punkten att åtgärden inte ska fortvara längre än nödvändigt. Vidare stadgas det i artikel 16 första punkten att särskilda lokaler ska finnas att tillgå vid en förvarsplacering. Vid användning av alternativa inrättningar, exempelvis anstalter, ska de förvarstagna skiljas från de som dömts för

⁸ Häkteslag, SFS: 2010:611.

⁹ Officiellt: *Universal Declaration of Human Rights*, UN Doc. A/RES/217 (III), 10 december 1948.

¹⁰ Wikrén och Sandesjö, 2014, s. 31.

¹¹ Officiellt: *European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, 4 november 1950, ändrad genom Protocol No. 14 (CETS no. 194), 1 juni 2010.

¹² Officiellt: *Convention Relating to the Status of Refugees*, 189 U.N.T.S. 137, 25 juli 1951.

¹³ Officiellt: *International Covenant on Civil and Political Rights*, 999 U.N.T.S. 171, 16 december 1966.

¹⁴ *Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/115/EG*, 16 december 2008, i Europeiska unionens officiella tidning, L 348/98, 24 december 2008.

brott. Artikel 18 första punkten i Återvändandedirektivet stadgar dock att bestämmelserna i artikel 16 första punkten kan begränsas vid nödsituationer.

FN:s flyktingorgan UNHCR har i sin publikation gällande riktlinjer för hur förvarstagna ska behandlas redogjort för att en placering i häkte eller anstalt ska undvikas i så stor utsträckning som möjligt. Vikten av att särskilja de förvarstagna från individer misstänkta eller dömda för brott poängteras inte bara gällande ett fysiskt avskiljande utan även genom de symboliska aspekterna, exempelvis rörande fängelseklädsel. UNHCR anser att en sådan klädsel inte är lämplig för personerna då ett förvarstagande inte är att betrakta som en straffande åtgärd.¹⁵

2.2 Nationell lagstiftning

Regeringsformen reglerar i 2 kap. 8 § att alla individer är skyddade mot ett frihetsberövande. En begränsning av den nämnda rättigheten får dock göras enligt 2 kap. 21 § för att tillgodose godtagbara ändamål. Frihetsberövandet ska stå i proportion till intentionen och får därmed inte utgöra större intrång än vad som kan anses nödvändigt. I 2 kap. 25 § ges även utrymme att i annan lag göra särskilda begränsningar gällande individer som inte är svenska medborgare. Ett exempel på en sådan lag är utlänningslagen 2005:716.

2.2.1 Utlänningslagen

Utlänningslagen behandlar bland annat på vilka grunder en person kan beviljas uppehållstillstånd i Sverige. Lagen syftar till att ge rättsligt skydd åt en individ vid inresa, vistelse samt eventuell avvisning eller utvisning. Grunder för utvisning- eller avvisningsbeslut samt aspekter som det tas hänsyn till vid beslut om exempelvis förvarsplacering finns likaså reglerade i lagen. Intentionen med lagstiftningen är även att motverka godtycklig behandling.¹⁶ Vidare reglerar UtIL 1 kap. 8 § i enlighet med tidigare nämnd internationell rätt att frihetsbegränsningen för utlänningar ska stå i proportion till de enskilda omständigheterna och därmed inte kränka individernas rättigheter i onödan. Lagrummet har en allmän innebörd men är av särskild betydelse vid beslut om exempelvis förvar enligt UtIL 10 och 11 kap.¹⁷ Ett alternativ till att förvarsplacera en individ är att i enlighet med UtIL 10 kap. 6-8 §§ ställa personen under uppsikt. Utlänningen måste då

¹⁵ United Nations High Commissioner for Refugees, *Detention Guidelines: Guidelines on the Applicable Criteria and Standards relating to the Detention of Asylum-Seekers and Alternatives to Detention*, UNHCR The UN Refugee Agency, 2012, s. 29.

¹⁶ Wikrén & Sandesjö, 2014, ss. 24-26, 51-52.

¹⁷ Ibid s. 45.

infinna sig hos en på förhand bestämd Polisstation eller Migrationsverksenhet vid givna tidpunkter.

2.2.2 Förvarsplacering enligt Utlänningslagen

I UtL 10 kap. 1-3 §§ regleras under vilka förutsättningar en individ får tas i förvar. Både barn och vuxna kan förvarstas men lagen syftar till att undvika att frihetsberöva individer under 18 år så långt det är möjligt.¹⁸ I 10 kap. 1 § finns det fem punkter som reglerar på vilka grunder en person över 18 år får frihetsberövas och således placeras i förvar. Enligt lagrummet rättfärdigas en placering då utlänningens identitet vid ankomsten är oklar eller om det finns tvivel om att den är inkorrekt. Kan individens rättighet att få resa in eller vistas i Sverige inte granskas på annat vis kan likaså en förvarsplacering bli aktuell. Det rör sig då om ett så kallat identitetsförvar men viktigt att poängtera är att inte alla utlänningar utan handlingar tas i förvar då en individs identitet kan styrkas på andra vis, exempelvis genom en trovärdig berättelse om varför personen saknar handlingar. En individ får även förvarstas om det anses vara nödvändigt då en utredning om utlänningens rätt att stanna i Sverige är aktuell. Placeringen kallas då istället för utredningsförvar. Är det sannolikt att personen kommer utvisas eller avvisas får individen likaså förvarstas, det rör sig då om ett så kallat verkställighetsförvar. Ett verkställighetsförvar får endast utföras då det finns risk för att individen bedriver brottslig verksamhet i Sverige, på något vis hindrar verkställigheten genom att hålla sig undan alternativt riskerar att avvika.¹⁹

En förvarstagen individ är frihetsberövad och får enligt UtL 11 kap. 6 § inte lämna vistelselokalen. Tiderna för förvarsplacering regleras i UtL 10 kap. 4 §. En person kan om särskilda skäl föreligger vara förvarsplacerad i upp till 12 månader. Besluten för placeringarna behöver kontinuerligt omprövas för att utlänningen inte ska hållas frihetsberövad längre än vad som anses nödvändigt.²⁰ Det medför att gränsen för hur länge en individ kan förvarsplaceras inte är absolut. Enskilda fall bedöms var för sig vilket i praktiken kan innebära att en utlänning hålls i förvar i flera år om placeringsbesluten kontinuerligt omprövas. Vid ett utredningsförvar där tidsfristen är maximalt 48 timmar är inte en sådan förlängning möjlig.²¹ Enligt statistik från

¹⁸ Wikrén & Sandesjö, 2014, s. 541.

¹⁹ Ibid. ss. 544-546.

²⁰ Ibid. s. 559.

²¹ Svenska Röda Korset, *Mänskliga rättigheter för asylsökande i förvar - En sammanställning av Svenska Röda Korset*, 2008a, ss. 14-15.

Migrationsverket har antalet förvarsplacerade ökat mellan 2013 och 2015, från 3414 till 3959. Placeringarnas längd har dessutom ökat från 20,0 till 20,7 dagar i genomsnitt.²²

Migrationsverket är enligt UtL 10 kap. 18 § den myndighet som ansvarar för att beslut om förvar verkställs. När beslutet är taget är Polismyndigheten enligt 10 kap. 19 § skyldiga att bistå med den hjälp som behövs för verkställigheten, det innefattar exempelvis transport av utlänningar. Vilken aktör som kan ta ett beslut om förvarsplacering regleras i UtL 10 kap. 12-14, 16, 17 §§. Besluten fattas av den myndighet som handlägger individens ärende vilket kan vara Polismyndigheten, Migrationsverket, Migrationsdomstolen eller Migrationsöverdomstolen. SOU 2011:17 gällande förvar redogör för de tillämpningsproblem som kan uppstå när ett flertal myndigheter är inblandade i ett ärende. Viktigt, enligt utredarna, är att myndigheterna håller varandra underrättade så att misstag vid utförandet kan undvikas. En förändring gällande hur ärendena hanteras är essentiell enligt utredningen.²³

2.2.3 Avskildhetsplacering

I de fall då den förvarstagna utgör en allvarlig fara för sig själv, är en säkerhetsrisk eller stör ordningen i lokalen kan rörelsefriheten komma att begränsas ytterligare enligt UtL 11 kap. 6 §. Under särskilda förutsättningar får även personalen på förvaren bruka våld i enlighet med BrB 24 kap. 2§, vilket ska vara försvarligt med avseende på omständigheterna. Migrationsverket kan dessutom använda tvångsmedlet avskildhetsplacering vid allvarliga situationer men ska i största utsträckning undvika det, i enlighet med gällande internationell rätt. Då en person avskiljs på grund av säkerhets- eller ordningsrisk kan Migrationsverket med stöd i UtL 11 kap. 7 § verkställa den placeringen i förvarslokalen. Beslutet ska då omprövas minst var tredje dag. Dessutom ska en förvarstagen som vid en avskiljning utgör en fara för sig själv läkarundersökas skyndsamt.²⁴

Migrationsverket har under 2015 försett samtliga förvar med särskilda avskiljningsrum. Förvarsanläggningarna har dessutom byggts om i syfte att förhindra bland annat rymningar, lokalerna har därmed säkrats med kameraövervakning och larmsystem. Individerna genomgår

²² Migrationsverket, *Årsredovisning 2015 Migrationsverket*, 2016, Tillgänglig: <http://www.migrationsverket.se/download/18.2d998ffc151ac3871593f89/1456151216443/%C3%85rsredovisning+2015.pdf> (Hämtad 2016-05-02), s. 63.

²³ SOU 2011:17, ss. 150-151.

²⁴ Wikrén & Sandesjö, 2014, ss. 577-579; SOU 2011:17, ss. 286-287.

dessutom en 'screening' vid ankomst till förvaret för möjligheten att upptäcka och förebygga att suicidalt beteende.²⁵

2.2.4 Kriminalvårdsplacering

UtlL 10 kap. 20 § Migrationsverket får besluta att en utlänning som hålls i förvar ska placeras i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest, om

1. utlänningen av allmän domstol har utvisats på grund av brott,
2. utlänningen hålls avskild enligt 11 kap. 7 § och av säkerhetsskäl inte kan vistas i en sådan särskild lokal som avses i 11 kap. 2 § första stycket, eller
3. det annars finns synnerliga skäl.

En utlänning som placerats i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest med stöd av första stycket 2 eller 3 ska hållas avskild från övriga intagna.

Barn som hålls i förvar får inte placeras i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest. Lag (2012:129).²⁶

I UtlL 10 kap. 20 § regleras rätten att förflytta en förvarsplacerad individ som är över 18 år till kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest. Paragrafen stadgar enligt första stycket punkt 1 att en person som har utvisats på grund av brott får placeras på sådant vis. Det finns även möjlighet för Migrationsverket att kriminalvårdsplacera förvarstagna som enligt nationell domstol inte gjort sig skyldiga till brott. Grunderna för en sådan placering är enligt stycke ett punkt 2 att personen i enlighet med UtlL 11 kap. 7 § utgör en störning för ordningen i lokalen, hotar säkerheten eller är en allvarlig fara för sig själv eller andra. Migrationsverket ska besluta om ett avskiljande innan en kriminalvårdsplacering blir aktuell, i ett så kallat tvåstegsförfarande. Den tilltänkta avskildheten ska vid ett sådant beslut således inte vara möjlig att verkställa i förvarslokalen. Det innebär att den förvarstagna individen ska ha uppvisat ett beteende vilket medför att Migrationsverket inte kan riskera att ha kvar personen på deras inrättning beträffande säkerhetsrisken. En följd av en extern placering är att huvudansvaret för tillsynen av de förvarstagna överförs från Migrationsverket till Kriminalvården alternativt Polismyndigheten.²⁷ Vid en sådan placering är inte bestämmelsen om att avskildhetsbeslutet ska omprövas var tredje dag längre gällande. En kriminalvårdsplacering kan även göras enligt UtlL 10 kap. 20 § första stycket punkt 3 om

²⁵ Migrationsverket, 2016, ss. 62-63.

²⁶ *Utlänningslag*, SFS 2005:716, 10 kap. 20 §.

²⁷ SOU 2011:17, s. 284; Migrationsverket, *Handbok för migrationsärenden*, avsnitt 'Skyldighet att stanna kvar för utredning, förvar och uppsikt', uppdaterad 2014-12-22, Tillgänglig:

http://www.migrationsverket.se/download/18.5e83388f141c129ba63109a5/1445867195906/handbok_migrationsaren den.pdf (Hämtad 2016-05-02).

synnerliga skäl föreligger. Lagrummet ska anses vara mycket begränsat på den här punkten och gäller exempelvis endast några timmar, ibland upp till en natt, av transporttekniska skäl. Verkställigheten av en utvisning eller avvísning ligger således mycket nära i tiden.²⁸

Då en förvarsplacerad individ befinner sig inom Kriminalvården eller i polisarresten ska denne enligt 10 kap. 20 § andra stycket vara avskild från de övriga intagna. Det är dock häkteslagen som är gällande i tillämpliga delar för en kriminalvårdsplacerad förvarstagen. Utöver häkteslagen ska de förvarstagna beviljas förmåner, så som kontakt med personer utanför institutionen. Lättnaderna kan begränsas om säkerheten i anläggningen inte kan garanteras.²⁹ Enligt Migrationsverkets uträkning inkapaciterades en klar majoritet av de externt placerade förvarstagna hos Kriminalvården, 60-70 procent i häkte och 20-25 procent i anstalt. Endast 5-10 procent placerades i polisarrest.³⁰ Vidare redogör Kriminalvården i sina årsredovisningar för deras statistik angående de häktesplaceringar som utförts. Där går det att utläsa hur många som suttit häktade men även vilken typ av placering. Under 2011-2014 var mellan 27 och 30 förvarstagna individer i genomsnitt placerade i häkte den första dagen i månaden. Enligt Kriminalvårdens statistikföring har antalet förvarstagna enligt UtIL vilka har häktesplacerats ökat mellan 2014 och 2015. Under 2015 var genomsnittligen 54 individer häktesplacerade den första dagen i månaden.³¹ Samma år fattades 281 beslut om avskiljning varav 174 ledde till placering av säkerhetsskäl inom Kriminalvården.³²

Den tidigare nämnda SOU:n (2011:17) låg till grund för Regeringens proposition 2011/12:60 *Genomförande av återvändandedirektivet* vilket i sin tur medförde en lagändring genom SFS 2012:129 *Lag om ändring i utlänningslagen (2005:716)*. Lagändringen innebar bland annat att lagrummet för kriminalvårdsplaceringar reglerades ytterligare med tillägg om att de förvarstagna individerna skulle hållas avskilda från personer dömda eller misstänkta för brott. Lagändringarna

²⁸ Wikrén & Sandesjö, 2014, ss. 571, 578.

²⁹ Ibid. s. 575.

³⁰ SOU 2011:17, ss. 307-308.

³¹ Kriminalvården, *Årsredovisning 2013*, 2014, Tillgänglig:

https://www.kriminalvarden.se/globalassets/om_oss/arsredovisning_2013pdf (Hämtad 2016-04-25), s. 16;

Årsredovisning 2014, 2015, Tillgänglig: <https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/ekonomi/ar-2014-kriminalvarden-tryckt-versionpdf> (Hämtad 2016-04-25), s. 20; *Årsredovisning 2015*, 2016, Tillgänglig:

<https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/ekonomi/kriminalvardens-arsredovisning-2015.pdf> (Hämtad 2016-04-18), s. 20.

³² Informationen har inhämtats genom korrespondens med Dag Bönke, E-post, 2016-04-26,

<Dag.bonke@migrationsverket.se>.

trädde i kraft 1 maj 2012.³³ Migrationsverket har som tidigare nämnt även förändrat avskiljningsmöjligheterna i förvaringslokalerna med syfte att minska antalet säkerhetsplaceringar i häkte eller anstalt. Därmed har de individer som placerats inom Kriminalvården i större utsträckning placerats i gemenskap i specifika avdelningar som funnits på Storboda- och Norrtäljeanstalterna.³⁴

2.2.5 Kritik mot kriminalvårdsplaceringar

För att uppnå ett välfungerande samarbete valde Kriminalvården och Migrationsverket år 2001 att komma överens om riktlinjer vid placeringsbeslut av förvarstagna i häkte eller anstalt. Det var eniga om att den särskilda placeringen endast skulle innefatta ett litet antal individer och då främst akuta situationer. Myndigheterna ansåg dock att det var betydelsefullt att reglera bestämmelserna vidare, vilket exempelvis medförde att vid samarbete med Kriminalvården skulle praxis vara att en förvarstagen placeras i häkte.³⁵

Rapporten *Förvarstagna i kriminalvården* påpekade att återhållsamheten vid kriminalvårdsplacering av förvarstagna inte brukats. Rapporten påvisade vidare att häktena inte var anpassade för de berörda individerna men även att varken Kriminalvården eller Migrationsverket upplevde sig ha huvudansvaret. Ett mindre antal anstaltsavdelningar reserverade för förvarstagna var ett förslag utredningen resulterade i. De särskilda avdelningarna skulle då på ett effektivt sätt göra vistelsen mer human för individerna.³⁶

Vidare hävdade SOU 2011:17 att beslut om avskildhet i förvaringslokalen vanligtvis togs av Migrationsverket för att uppfylla det formella krav som erfordras för att realisera en placering i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest. Enligt Kriminalvården fattades besluten på alldeles för lösa grunder och ibland efter enstaka incidenter. De ansåg att Migrationsverket för lättvindigt kriminalvårdsplacerar förvarstagna individer.³⁷ Utredningen menade att avskilda avdelningar med högre säkerhet skulle upprättas inom förvaren för att undvika de stora ingrepp en

³³ Proposition 2011/12:60 *Genomförande av återvändandedirektivet*, 2012, ss. 11, 80-81; *Lag om ändring i utlänningslagen (2005:716)*, SFS 2012:129, 10 kap. 20 §.

³⁴ Migrationsverket, 2016, ss. 62-63.

³⁵ SOU 2011:17, ss. 295-296; Kriminalvårdsverket och Migrationsverket, *Förvar av utlännningar inom kriminalvården - samverkansformer mellan Migrationsverket och Kriminalvårdsverket*, 2001, Dnr 50-2001-3624 (KVV).

³⁶ Kriminalvården, *Förvarstagna i kriminalvården - en rapport från internrevisionen*, rapport 2009:4, dnr. 54-2009-18980, ss. 11-12, 14.

³⁷ SOU 2011:17, ss. 312-313.

kriminalvårdsplacering innebar.³⁸ Det innebar dock inte att de önskade att ta bort möjligheten till placering inom Kriminalvården. Förvarstagna som uppträder våldsamt i en sådan utsträckning att de särskilda avdelningarna och förvarspersonalen inte anses ha tillräckliga resurser skulle fortfarande kunna placeras inom Kriminalvården. De bör då placeras i anstalt och inte i häkte eller polisarrest på grund av de mindre lämpliga förhållandena som där anses råda.³⁹

Slutligen riktar Flyktinggruppernas Riksråd, FARR, kritik mot hur individer vilka mår psykiskt dåligt behandlas gällande avskildhets- samt kriminalvårdsplaceringar. FARR anser att personerna bemöts på ett icke-humant vis samt att ett ytterligare ingripande i deras redan frihetsberövade vardag inte är acceptabelt. Det påpekas att kritik mot att självmordsbenägna individer häktesplaceras givits från flera håll, däribland FN:s tortyrkommittéer. FARR menar likaså att Sverige signalerar hur samhället betraktar förvarstagna utlänningar då de utför den här typen av placering, vilket de anser är problematiskt.⁴⁰

2.2.6 Förhållanden vid kriminalvårdsplaceringar

SOU 2011:17 redogör att det var först 1997 som bestämmelser om särskilda förvarslokaler trädde i kraft. Det innebar att ansvaret för förvarstagna lades på Migrationsverket istället för Polismyndigheten. En av anledningarna till förändringen av ansvaret var att undvika placeringar hos Kriminalvården. Lokalerna där förvarstagna vistas skulle istället i största mån likna Migrationsverkets mottagningscentra.⁴¹

I enlighet med internationell rätt stadgas det i UtL 11 kap. regler kring behandling av utlänningar i förvar. Kapitlets första paragraf reglerar att alla individers värdighet ska respekteras samt att behandlingen ska vara human med minsta möjliga integritetsintrång. Den förvarstagna ska informeras om de rättigheter och skyldigheter som hen har gentemot förvaret. Migrationsverket ansvarar enligt UtL 11 kap. 2 § för att tillhandahålla lokaler som de förvarstagna ska vistas i samt för den dagliga driften, det vill säga hantering och tillsyn. En sådan inrättning behöver inte nödvändigtvis vara en förvarslokal utan innefattar även hotellrum och andra utrymmen som kan anses aktuella.⁴² De förvarstagna ska enligt UtL 11 kap. 3 § även ges möjlighet att vistas utomhus, träna samt utföra andra aktiviteter. De ska också tillåtas att ta emot besök, telefonsamtal

³⁸ SOU 2011:17, ss. 323-324.

³⁹ Ibid. ss. 330-331.

⁴⁰ Flyktinggruppernas Riksråd, *Vad vill FARR? 110 krav för en human och solidarisk flyktingpolitik*, policydokument från Flyktinggruppernas Riksråd, FARR, 2014, s. 39.

⁴¹ SOU 2011:17, s. 280.

⁴² Wikrén & Sandesjö, 2014, ss. 573-575.

och brev från personer utanför anläggningen enligt UtlL 10 kap. 4 §. Skulle umgänget försvåra förvarsverksamheten kan rättigheten utebli eller begränsas genom övervakning. Individerna är inte att blanda ihop med brottslingar och därmed ska rättigheterna anses självklara.⁴³

Vidare är en förvarstagen enligt UtlL 11 kap. 5 § berättigad hälso- och sjukvård i Sverige under tiden individen befinner sig på förvaret. Sjukvården som ska erbjudas är sådan som inte kan anstå, det vill säga akuta eller allvarliga tillstånd samt situationer som riskerar att förvärras och kräva mer vård om de inte behandlas i ett tidigt skede.⁴⁴ I Häkteslagen 5 kap. 1 § anges att de individer som befinner sig i häktet ska ha tillgång till den sjukvård som krävs. Sjukvården en förvarstagen kan erhålla skiljer sig därför beroende på om individen är placerad på förvaret eller externt inom Kriminalvården alternativt Polismyndigheten. Kriminalvården har ett större ansvar gällande att erbjuda vård för en utlänning än vad Migrationsverket har. Sjukvårdspersonalen är även mer tillgängliga i häkten och anstalter än vad de är på förvarsenheterna.⁴⁵ SOU 2011:17 finner den åtskilda tillgången på sjukvård problematisk eftersom det innebär en risk för att Migrationsverket placerar en utlänning inom Kriminalvården då de kan erbjuda behandling som förvaren inte kan.⁴⁶

2.2.7 Kritik mot statistik

Då statistikföringen kring förvarsplaceringar enligt SOU 2011:17 är bristfällig kan det vara svårt att åskådliggöra eventuell problematik. I vilken omfattning kriminalvårdsplaceringar används ansågs enligt utredningen svårt att verifiera på grund av den otillförlitliga statistiken. Även Kriminalvården kritiserar sin egen samt Migrationsverkets statistikföring i deras internrevision. SOU 2011:17 kom dock fram till att en sådan placering nyttjas för omkring 20 till 25 procent av de förvarstagna. Slutligen anser utredningen att samtliga inblandade enheter ska föra mer tillförlitlig statistik. På så vis skulle det vara enklare att undersöka om kriminalvårdsplaceringar hör till ovanligheten eller om det brukas i för stor utsträckning.⁴⁷

⁴³ Wikrén & Sandesjö, 2014, s. 576.

⁴⁴ Socialstyrelsen, *Vård som inte kan anstå*, Tillgänglig: <https://www.socialstyrelsen.se/vardochomsorgforasylosokandemedflera/halso-ochsjukvardochtandvard/vilkenvardskaerbjudas/vardsomintekanansta> (Hämtad 2016-04-01).

⁴⁵ SOU 2011:17, ss. 291, 293.

⁴⁶ Ibid, ss. 298-299.

⁴⁷ SOU 2011:17, ss. 306, 310; Kriminalvården, 2009:4, ss. 7-8.

2.2.8 Häkteslagen

Häkteslagen 2010:611 stadgar i 1 kap. 3 § att lagen även gäller för de som kriminalvårdsplacerats av annan anledning än brottsmisstanke, vilket innefattar förvarstagna individer. SOU 2006:17 *Ny häkteslag* redogör att lagen är tillämplig för de externt placerade förvarstagna, dock med undantag som ska vara föreskrivna i annan lag.⁴⁸ Enligt häkteslagen 1 kap. 4, 5 §§ ska omständigheterna som ligger till grund för häktesplaceringen respekteras vid bemötandet av en förvarstagen. Frihetsberövandet ska utföras med respekt för människans värde samt utformas så att det personliga lidandet ska bli så litet som möjligt.

SOU 2006:17 påpekade att en häktesplacering för förvarstagna individer inte är helt oproblematisk. Antalet sådana placeringar hade vid utredningens tidpunkt kommit att bli mer vanliga och de intagna riskerade även att vara frihetsberövade under en mycket lång tid. SOU 2011:17 menade däremot att då Migrationsverkets förvarslokaler inte kan garantera säkerheten kan en kriminalvårdsplacering vara nödvändig. Några förändringar föreslogs inte men utredarna menade dock att underlättande åtgärder under vistelsetiden för de förvarstagna som kriminalvårdsplacerats ska utföras.⁴⁹

SOU 2011:17 ansåg att problematiken med häktesplacering var väl utbredd och att situationen i häktena skiljde sig från förvaren. I häktena behandlas förvarstagna till stor del likadant som personer misstänkta för brott. Det innebär att de ofta är inlåsta på sina rum samt har ytterligare restriktioner kring besök och telefonsamtal. Anledning till att de förvarstagna individerna inte ges de undantag från häkteslagen som de bör ha enligt UtIL 11 kap. 2 § anses delvis vara på grund av praktiska skäl. Ett annat problem som påpekades är den kunskapsbrist personalen på häktena har då de inte är utbildade kring utlänningsprocessen, de kan alltså inte bistå med den hjälp de förvarstagna kan vara i behov av.⁵⁰

2.3 Särskilda anstalter

Den första januari 2015 öppnade två av Sveriges kriminalvårdsanstalter upp avdelningar särskilt avsedda för förvarstagna. Syftet med de nya avdelningarna var att tillgodose individernas behov samt att ta hänsyn till deras förutsättningar. De kriminalvårdsplacerade förvarstagna ska enligt lag hållas avskilda från övriga intagna vilket Norrtälje- och Storbodaanstalterna möjliggjorde.

⁴⁸ Häktesutredningen, *Ny häkteslag*, SOU 2006:17, s. 46.

⁴⁹ SOU 2006:17, ss. 75-76; SOU 2011:17, s. 297.

⁵⁰ SOU 2011:17, s. 315.

Institutionerna hade 32 respektive 24 platser reserverade för förvarstagna individer. Den här typen av avskildhet har dock visat sig vara problematisk då verksamheten anses vara mycket krävande. Norrtäljeanstalten fick efter upplopp samt omfattande skadegörelse stänga ner avdelningen under sommaren 2015. I dagsläget finns således den här typen av kriminalvårdsplacering för förvarstagna endast på Storbodaanstalten.⁵¹

⁵¹ Kriminalvården, 2016, s. 19.

3. Tidigare forskning och granskning

Mary Bosworth, professor i kriminologi vid University of Oxford och Monash University, påpekar att både förvar och fängelser är svåråtkomliga fält att studera då institutionerna riskerar att kritiserar om forskare får tillträde. Studier på området är således ofta begränsade.⁵² Ytterligare en problematik anses vara Europeiska staters bristfälliga samt otillgängliga statistikföring angående förvar vilket medför svårigheter att skapa en övergripande bild av fenomenets omfattning. Trots den bristande statistiken påpekar Joanna Parkin, forskare vid the Centre for European Policy Studies, att forskningen tyder på att förvarsplaceringar ökat under det senaste årtiondet.⁵³

3.1 Förvarsplaceringarnas kriminaliserande effekt

Isabella Majcher klargör i "*Crimmigration*" in the *European Union through the Lens of Immigration Detention* att begreppet 'crimmigration' innefattar de kriminella handlingar som är relaterade till immigration, vilka leder till sanktioner i form av exempelvis inkapacitering i anstalt. Majcher menar att crimmigration även inkluderar de överträdelser som enligt immigrationsrätten kan leda till påföljder så som exempelvis förvarsplacering.⁵⁴

Joanna Parkin har undersökt kriminaliseringen immigranter i Europa får utstå, vilket presenteras i artikeln *The Criminalisation of Migration in Europe - A State-of-the-Art of the Academic Literature and Research*. Parkins forskning fokuserar bland annat på hur irreguljära immigranter definieras som illegala samt hur de berörda individerna får utstå sanktioner i form av exempelvis inkapacitering i förvar. Att använda sig av begreppet 'illegal immigrant' är enligt Parkin missledande men även riskabelt då terminologin leder till en stigmatisering av samtliga immigranter. Vidare leder användandet av ordet illegal i sammanhanget enligt Parkin till att myndighetsutövare ser på individerna som avvikande och därmed någonting som behöver bekämpas.⁵⁵ Många medlemsländer inom EU åsyftade att använda förvaren som en slags sista utväg. Parkin påvisar att det i praktiken ser annorlunda ut då en förvarsplacering används i större utsträckning än ämnat. Förutom den faktiska tillämpningen menar Parkin att allmänhetens åsikt

⁵² Mary Bosworth, *Border Criminologies: Assessing the Changing Architecture of Crime and Punishment*, *Global Detention Project Working Paper No. 10*, 2016, s. 3.

⁵³ Global Detention Project och Access Info Europe, *THE UNCOUNTED: Detention of Migrants and Asylum Seekers in Europe*, 2015, ss. 4, 6; Joanna Parkin, *The Criminalisation of Migration in Europe - A State-of-the-Art of the Academic Literature and Research*, *CEPS Paper in Liberty and Security in Europe*, No. 61, 2013, s. 13.

⁵⁴ Majcher, 2013, ss. 3, 9.

⁵⁵ Parkin, 2013, ss. 1, 4-5.

om immigranter försämras när förvaren används i för stor utsträckning. Det leder till en stigmatisering där utlänningar ses som en säkerhetsrisk men även som kriminella.⁵⁶ Joanna Parkin menar likaså att skillnaden mellan förvarets syfte och en straffrättslig åtgärd inte alltid är särskilt tydlig. En annan problematik som Parkins forskning påvisar är att en del EU-länder inte särskiljer förvarens lokaler från andra låsta institutioner, så som exempelvis anstalter.⁵⁷

Michael Flynn påpekar i likhet med Parkin, i artikeln *The Hidden Costs of Human Rights: The Case of Immigration Detention*, att ett förvarstagande inte längre är att betrakta som en administrativ åtgärd utan snarare en straffrättslig. Flynn anser likaså att de suveräna staternas utnyttjande av de legala gråzonerna som människorätten tillhandahåller medför möjligheten att placera immigranter i förvar.⁵⁸ Mary Bosworth hävdar i artikeln *Border Criminologies: Assessing the Changing Architecture of Crime and Punishment*, till skillnad från Flynn, att den symboliska kriminaliseringen faktiskt inte är straffrättslig utan administrativ. I exempelvis Storbritannien handläggs inte de förvarstagna ärenden med liknande resurser som vid en rättslig prövning. Beslutsfattarna är inte lika välutbildade och i vissa fall behöver de inte ens träffa den berörda individen. Enligt Bosworth skulle en förvarstagen anses behandlas mer rättssäkert i händerna på rättsväsendet. Att placeras i förvar är i juridisk mening inte ett straff men Bosworth anser att det är en vedergällning som grundas på människors härkomst och juridiska status.⁵⁹ Izabella Majcher bekräftar Bosworths resonemang och påpekar att Europeisk människorätt inte uppnår samma nivå av rättsligt skydd för förvarstagna individer som för personer vilka blir straffrättsligt sanktionerade.⁶⁰

3.2 Studier gällande förhållanden på förvar

Mary Bosworth, som mestadels utfört sin studie i England, påpekar likheterna mellan en förvarslokal och ett fängelse. Lokalerna, som ibland är gamla fängelser, har ofta personal som tidigare varit anställd på anstalter. De förvarstagna individerna i England undersöks med riskanalysmodeller som är utformade för kriminella för att enklare utföra rumskonstellationerna. De individer som anses vara i riskzonen för att skada sig själva eller andra placeras då på

⁵⁶ Ibid, ss. 16-17.

⁵⁷ Majcher, 2013, s. 12; Parkin, 2013, s. 12.

⁵⁸ Michael Flynn, *The Hidden Costs of Human Rights: The Case of Immigration Detention*, *Global Detention Project Working Paper No. 7*, 2013, s. 11.

⁵⁹ Bosworth, 2016, ss. 7-8.

⁶⁰ Majcher, 2013, s. 8.

särskilda avdelningar.⁶¹ Bosworths studie visar på att de förvarstagna individerna i England upplever sig som fångar samt att ovissheten gällande deras framtidsutsikter påverkar dem. De påpekar hur rummen ser ut som celler med galler för fönstren och undrar varför de hålls frihetsberövade när de inte begått något brott. Tidsfristen för en förvarstagen individ anser även Bosworth i vissa fall vara mer problematisk än längden på det fängelsestraff en brottsling kan få då en förvarsplacering kontinuerligt kan förlängas.⁶²

I ytterligare en artikel av Mary Bosworth, *Can Immigration Detention Centres be Legitimate? Understanding Confinement in a Global World*, diskuteras det faktum att förvarstagna inte är medvetna om hur länge de kommer hållas frihetsberövade. Bosworth menar att förvarsbeslut inte har någon särskild rättslig översikt och att längden på individens frihetsberövande kan bli lång samt att det inte finns några särskilda aktiviteter eller behandlingsprogram för de förvarstagna. Vidare jämför många förvarstagna individer i Storbritannien deras frihetsberövande med upplevelsen för kriminella som sitter i fängelse där de menar att det känns som de själva är inkapaciterade på en anstalt. Några ansåg dock att vara dömd för ett brott och därmed spendera tid i anstalt hade varit att föredra. Särskilt då det ger en möjlighet att prognostisera sin framtid eftersom en intagen vet när hen får lämna anstalten. Att förutse eller planera sin framtid är för de förvarstagna i princip omöjligt då de inte vet vad som kommer hända eller om de kommer att tvingas att återvända till landet de lämnat. De förvarstagna kan dock se fördelar med förvaren framför anstalterna. De menar att förvaren erbjuder lättnader så som tillgång till mobiltelefon och internet men även att vistelsen där innebär mindre inlåsning.⁶³

Vidare kommenterar Bosworth förvarens personal samt relationen mellan dem och de förvarstagna individerna. Bosworth menar att många av de anställda på förvaren i Storbritannien värderar de förvarstagnas välmående framför säkerheten. De kunde tänka sig att en anställd på ett fängelse har andra prioriteringar än dem, där säkerhet är mer vitalt. På förvaren försöker de snarare finnas som stöd och vara någon att samtala med. Även om många förvarsanställda gör sitt yttersta för att tillgodose de frihetsberövades behov var de ett flertal som jämförde sin position

⁶¹ Bosworth, 2016, s. 5.

⁶² Ibid. s. 6.

⁶³ Mary Bosworth, "Can Immigration Detention Centres be Legitimate? Understanding Confinement in a Global World", i: Franko Aas, Katja & Bosworth, Mary, (red.). *The Borders of Punishment - Migration, Citizenship, and Social Exclusion*, Oxford: Oxford University Press, 2013, ss. 150, 155.

med en kriminalvårdare, precis som de frihetsberövade jämförde sin upplevelse med en inkapaciterad brottsling.⁶⁴

Michel Flynn påpekar dessutom att många stater försöker, trots dess likheter, påvisa skillnaden mellan förvar och fängelser. Flynn exemplifierar med hur Bahamas förklarat att förvaren inkapaciterar individer som brutit mot de regler och förordningar som finns gällande migration men att det inte går att likställa vid fängelse. En del stater har valt att benämna förvarslokalerna annorlunda för att skapa en mer positiv bild av verksamheten. Italiens förvar går exempelvis under namnet 'välkomstcentra' medan förvaren i Turkiet kallas 'gästhus'. Flynn hävdar dessutom att majoriteten av Europas länder följer EUs återvändandedirektivs föreskrifter om att placera individer som väntar på verkställandet av en utvisning inom specifikt utformade lokaler för ändamålet. Medlemsländerna har därmed slutat att använda anstalter som huvudsaklig förvarsklokal men Flynn påpekar att övergången inte är helt oproblematisk då antalet immigranter i Europa har ökat de senaste årtiondena.⁶⁵

3.3 Avskildhetsplaceringar internationellt

Lynne L. Snowden belyser i *Violence in U.S. and Western European Refugee Detention Centers* problematiken att förvarstagna utan att ha begått brott befinner sig i fängelser bland kriminella individer. De förvarstagna är i en utsatt situation vilket innebär att de ofta kan vara deprimerade eller suicidala. Snowden påpekar även att individer som misstänks vara psykiskt sjuka kan placeras på fängelser med den högsta säkerhetsklassen. Vid tidpunkten för studien, 1997, placerades förvarstagna i ett flertal olika fängelser i Storbritannien under tiden som specifika förvarsklokal byggdes. Dessutom visade sig de nya byggnaderna i stor utsträckning vara sammankopplade med de gamla fängelserna. Vidare har det i Belgien använts specifika fängelser för de förvarstagna individer som illegalt befunnit sig i landet, både de som hade och inte hade begått ett brott. Förutom en kort utomhusvistelse var de personerna inlåsta och under bevakning större delen av dagen.⁶⁶

Amnesty International belyser i rapporten *The Netherlands: The Detention of Irregular Migrants and Asylum-Seekers* möjligheten att enligt nationell, Nederländsk, lagstiftning isolera en förvarstagen då individen exempelvis stört den allmänna ordningen. De kan då avskilja personen

⁶⁴ Bosworth, 2013, ss. 156-157.

⁶⁵ Flynn, 2013, ss. 7, 9.

⁶⁶ Lynne L. Snowden, *Violence in U.S. and Western European Refugee Detention Centers, In Defense of the Alien 160*, 1997, ss. 163-164, 167.

genom två olika typer av placeringar, separering eller isolering som sanktion. En separering kan pågå under en obestämd tidsperiod och görs mestadels på grund av medicinska skäl. En isolering däremot är att betrakta som ett straff gentemot en viss handling. Isoleringen som en sanktion kan pågå i två veckor, därefter krävs ett nytt beslut. Besluten fattas av anläggningschefen som måste ange på vilka grunder individen avskiljs. Vid en isolering som sanktion krävs en mer utvecklad motivering än vid en separering på grund av medicinska skäl. Grunder för en isolering kan exempelvis vara hot, våldsamt beteende eller hungerstrejk. Individerna som isoleras får byta till kläder som inte kan användas för att begå självmord. Det har enligt Amnesty International även förekommit fall där individerna varken får ha filt eller madrass i rummet förutom under natten på grund av självmordsrisken.⁶⁷ Förhållandena i isoleringscellerna rapporteras som dåliga. Både möjligheterna till frisk luft och en tillfredställande utomhusgård anses bristfälliga. Cellerna kameraövervakas och toaletterna, som inte har ett eget rum med dörr, är sällan fungerande. Personalen ska även ha förnedrat den isolerade individen som en påminnelse om att avskiljningen är ett straff.⁶⁸

Enligt Amnesty International har även personalen i de Nederländska förvaren hotat med isolering för att upprätthålla den allmänna ordningen. Trots förståelsen angående betydelsen för lokalens säkerhet anser Amnesty International att mängden anmälningar gällande hoten är bekymmersam. Enligt anmälningarna används inte isoleringen som det var ämnat, som en sista utväg, utan istället som ett medel för de anställda att besitta kontroll över de förvarstagna. Vidare har användandet av handbojor i isoleringen belysts. Amnesty International påpekar att ett sådant handlande strider mot de internationella människorättsliga förordningarna.⁶⁹

I ytterligare en granskning av Amnesty International, *Seeking Asylum Is Not a Crime - Detention of People Who Have Sought Asylum*, klargörs att Storbritannien likt Nederländerna placerar förvarstagna i anstalter. Enligt Storbritanniens regering kan individerna placeras på fängelser för att upprätthålla kontroll och säkerhet. Grunderna för en sådan placering kan likaså vara ett dåligt psykiskt mående som förvaret inte har resurser att behandla. Amnesty International påpekar även att det både i Storbritannien och Irland finns förvarstagna på fängelser som ett resultat av förvarspersonalens godtyckliga placeringsbeslut. Vakterna på de aktuella anstalterna ska dessutom varit otrevliga, icke hänsynstagande samt utfört kränkande handlingar mot individerna.

⁶⁷ Amnesty International, *The Netherlands: The Detention of Irregular Migrants and Asylum-Seekers*, AI Index: EUR 35/02/2008, juni 2008, ss. 36-37.

⁶⁸ Amnesty International, 2008, ss. 22, 39-40.

⁶⁹ Ibid. ss. 36-37.

De förvarstagna var mestadels inkapaciterade i sina celler och enligt Amnesty International kunde en individ hållas inlåst i över ett dygn. På Nordirland placeras alla förvarstagna i fängelser, både kvinnor, män och barn.⁷⁰ Även den här studien visade att gamla anstalter i Storbritannien använts som förvarslokaler. Förvaret i Harmondsworth, i västra delen av London, styrdes dessutom som ett fängelse. Den enda skillnaden från anstalters rutiner var att de förvarstagna inte var inlåsta nattetid, åtminstone inte under Amnesty Internationals besök.⁷¹

3.4 Inspektion och granskning av kriminalvårdsplaceringar i Sverige

JO beslutade i november 2009 att inspektera Migrationsverkets förvarsenheter med syftet att granska utlänningslagens tillämpning gällande den frihetsberövande åtgärden. Inspektionen bestod av både frågeformulär och besök på Sveriges samtliga dåvarande förvar.⁷² Bland annat granskades förvarens möjligheter att avskilja individer och placera dem i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest. En sådan placering aktualiserades, enligt JO:s undersökning, främst efter rymningsförsök men likaså efter att hot, bråk, samt skadegörelse ägt rum på förvaren. Även självskadebeteende visade sig möjliggöra en kriminalvårdsplacering.⁷³ I Svenska Röda Korsets analys av säkerhetsplaceringar framkom att det likt JO:s granskning mestadels var ordningsbrott så som bråk, hot och rymningsförsök som låg till grund för ett beslut om avskilds- samt kriminalvårdsplacering.⁷⁴

De beslut om avskiljande som kan göras enligt UtL 11 kap. 7 § visade sig enligt JO:s efterforskning vanligtvis följas av ett beslut om placering i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest. JO förmodade därmed att Migrationsverket endast beslutar om avskildhetsplacering då det genererar en möjlighet att kriminalvårdsplacera individer. Förvarens resurser och kompetenser ansågs även vara bristfälliga gällande att omhänderta avskilda individer. Enligt JO:s undersökning visade sig två av de fem förvarsenheterna ha en särskild lokal för avskiljning. Ett av dem hade aldrig använts och det andra användes endast en gång för det åsyftade ändamålet. Det senare rummet har därefter nyttjats av andra praktiska skäl. Avskildheten betraktas således

⁷⁰ Amnesty International, *Seeking Asylum Is Not a Crime - Detention of People Who Have Sought Asylum*, AI Index: EUR 45/015/2005, juni 2005, ss. 24-25, 42.

⁷¹ Amnesty International, 2005, s. 13.

⁷² *Justitieombudsmännens ämbetsberättelse*, Redogörelse 2011/12:JO1, "Initiativärende: Inspektion av Migrationsverkets förvar", s. 320.

⁷³ *Justitieombudsmännens ämbetsberättelse*, 2011/12:JO1, ss. 341-342.

⁷⁴ Svenska Röda Korset, *Förvar under lupp - En studie av rätts säkerheten för asylsökande i förvar*, Stockholm: Svenska Röda Korset, b, ISBN 978-91-86089-22-1, ss. 33-34.

inte som en problematik Migrationsverket har ansvar för.⁷⁵ I Svenska Röda Korsets granskning fattades beslut om en avskiljning inom förvaret och sedan en kriminalvårdsplacering på samma dag i 31 av 34 fall. Det stärker JO:s tes om att ett avskildhetsbeslut i mycket stor utsträckning fattas med syftet att kunna utföra en kriminalvårdsplacering. I nästan hälften av de beslut Svenska Röda Korset granskat ges ingen förklaring till aktionen. Besluten hänvisar endast till UtIL 11 kap. 7 § och framhåller att individen av säkerhetsskäl placeras i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest. Då en sådan förläggning anses innebära ett större ingrepp jämfört med frihetsberövandet i förvarlokalerna riktar Svenska Röda Korset kritik mot Migrationsverkets beslutfattande.⁷⁶ JO:s granskning visade dessutom att vem som får besluta om en kriminalvårdsplacering skiljde sig förvaren emellan samt att det fanns förvarsenheter där både handläggare och timanställda hade den behörigheten. Sådana tjänstemän utan juridisk utbildning ansåg JO vara oförmögna att fatta placeringsbeslut.⁷⁷

JO kritiserar även den statistik som förvaren upprättar gällande avskildhetsplaceringar. Av de undersökta förvarsenheterna upprättade endast två av fem statistik kring varför en kriminalvårdsplacering utförts. År 2011 var den övervägande majoriteten individer som av synnerliga skäl inte kunde befinna sig i de vanliga förvarlokalerna. Endast en tiondel utgjordes av individer som avskilts på grund av säkerhetsrisk.⁷⁸ Tre fjärdedelar av de individer som kriminalvårdsplacerats år 2011 på grund av synnerliga skäl bestod enligt Svenska Röda Korsets studie av utlänningar som väntade på en plats i en förvarlokal. Den resterande fjärdedelen av placeringarna ansågs vara rättfärdigade då en avvisning eller utvisning låg nära i tiden.⁷⁹

Vidare påvisar Svenska Röda Korset att när en individ uppvisar ett självskadebeteende utförs den externa placeringen oftast med motiveringen att Migrationsverket inte har tillräcklig behandlingskompetens. Ett beslut om avskiljande och kriminalvårdsplacering, däribland främst häkte, tas således då möjligheten till vård är bättre för individen. JO finner, liksom de verksamma på förvaren och häktena, att det är extra problematiskt då en häktesplacering innebär stora risker för individens psykiska hälsa.⁸⁰ En kriminalvårdsplacering på grund av en psykiskt dålig hälsa anser JO inte innefattas av dagens lagstiftning och påpekar därmed att sådana frihetskränkningar kräver

⁷⁵ Justitieombudsmännens ämbetsberättelse, 2011/12:JO1, ss. 342-343.

⁷⁶ Svenska Röda Korset, b, ss. 34-35.

⁷⁷ Justitieombudsmännens ämbetsberättelse, 2011/12:JO1, s. 371.

⁷⁸ Ibid. s. 343.

⁷⁹ Svenska Röda Korset, b, s. 37.

⁸⁰ Justitieombudsmännens ämbetsberättelse, 2011/12:JO1, ss. 364, 368.

ett tydligt stöd i lagen. JO anser att tvångsmedlet strider mot Regeringsformen 1 kap. 2 § gällande maktens respekt för "*den enskilda människans frihet och värdighet*".⁸¹

Enligt JO har Migrationsverket påpekat att de ständigt arbetar med de förvarstagnas motivation till att inte uppvisa ett beteende som kan medföra avskilda placeringar. Genom ett bra bemötande hoppas de på att förhindra situationer som skulle kunna riskera säkerheten och därmed minska antalet sådana placeringar. JO menar att det preventiva arbetet är mycket bra från Migrationsverkets sida men riktar stark kritik mot möjligheterna att med stöd i lagstiftningen placera förvarstagna tillsammans med individer som är misstänkta eller dömda för brott. JO anser att en förvarslokal strävar efter öppenhet medan en kriminalvårdsplacerad förvarstagen istället utsätts för en sluten behandling. Lokalerna är således inte ämnade för de förvarstagnas behov och JO riktar även kritik mot att individen mestadels är inlåst i sin cell. Det undantaget från häkteslagens restriktioner, gällande kontakt med omvärlden, fungerar enligt JO:s undersökning i praktiken dåligt. Kritik riktas även mot hur lång tid en placering kan fortlöpa då kravet på ett nytt beslut var tredje dag inte är gällande för de som kriminalvårdsplacerats. Även logistiska svårigheter gällande exempelvis transport medför en längre kriminalvårdsplacering än vad som står i proportion mot den orsakande handlingen. JO påpekar att en orsak till en förlängd placering kan bero på Kriminalvårdens låga prioritering av de förvarstagna.⁸²

⁸¹ *Regeringsformen*, SFS 1974:152, 1 kap. 2 §; Justitieombudsmännens ämbetsberättelse, 2011/12:JO1, s. 369.

⁸² Justitieombudsmännens ämbetsberättelse, 2011/12:JO1, ss. 366-367, 370.

4. Teoretiskt ramverk

Nedan följer en presentation av det teoretiska ramverk som ligger till grund för uppsatsens analys, vilket ämnar att användas som verktyg för att besvara arbetets frågeställningar. Analysen baseras därmed på kriminalisering samt Aleksander Peczeniks normativa beskrivning av formell och materiell rättssäkerhet.⁸³ För att belysa ämnet ur ett rättssociologiskt perspektiv kompletteras Peczeniks uppfattningar med Max Webers deskriptiva former av legitimitet och legalitet, vilka förklaras nedan.

4.1 Kriminalisering

Att belägga en handling med straff innebär en kriminalisering. Det ska enligt Claes Lernestedts avhandling *Kriminalisering - problem och principer* i största möjliga mån undvikas och ses som en sista utväg. All kriminalisering innebär en begränsning av individers negativa frihet då valet av legala handlingar limiteras. Det efterföljande straffet av den kriminaliserade handlingen syftar till att avskräcka ett sådant beteende.⁸⁴ Nils Jareborg poängterar i sin bok *Allmän kriminalrätt* att "Naturen känner inga brottslingar; samhället utväljer dem och valet kan bli väldigt olika i skilda kulturer."⁸⁵ Samhället redogör alltså för vilket handlande som ska anses vara förkastligt och som medborgarna därmed ska skyddas från. Jareborg påpekar dessutom att syftet med en kriminalisering är att eliminera det oönskade beteendet, inte att straffa gärningspersonen.⁸⁶ En kriminalisering får i Sverige endast utföras av Riksdag eller Regering och måste meddelas genom lag. Lernestedt menar att en kriminalisering inom straffrättsystemet ofta lämnar handlingsutrymme åt rättsaktörerna. De kan således låta sin egen förförståelse influera rättens tillämpning, någonting som Lernestedt anser kräver en förändring.⁸⁷ Ett straff anser Jareborg vara improduktivt då det snarare leder till förluster och obehag för gärningspersonen än att reparera eller lindra det lidande som brottet orsakat. Jareborg är kritisk till att en kriminalisering görs för att avskräcka individer från ett visst handlande. Moral- och vanebildandet som åsyftas påstås vara viktigt men inte optimalt att åstadkomma genom straffhot.⁸⁸

Vidare redogör Lernestedt för vad som krävs för att en kriminalisering av en gärning ska anses vara accepterad. Handlingen bör utgöra uppenbar skada eller fara och det ska inte heller finnas en

⁸³ Peczenik, 1995a, ss. 11-12.

⁸⁴ Claes Lernestedt, *Kriminalisering - problem och principer*, Uppsala: Iustus Förlag AB, 2003, s. 15.

⁸⁵ Nils Jareborg, *Allmän kriminalrätt*, Uppsala: Iustus Förlag AB, 2001, s. 45.

⁸⁶ Jareborg, 2001, ss. 48-49.

⁸⁷ Lernestedt, 2003, ss. 16-17.

⁸⁸ Jareborg, 2001, ss. 47-48.

alternativ sanktion att tillgå. Det krävs likaså proportionalitet vid val av brottets straff där den tilltänkta sanktionen ska fungera effektivt för att förhindra det kriminaliserade handlandet. Slutligen får kriminaliseringen inte vara orealistisk med avseende på rättsväsendets resurser. De nämnda förutsättningarna har praktiskt taget accepterats av Riksdagen även om de inte anses vara helt okontroversiella.⁸⁹ Vid en kriminalisering värderas vad som finns anledning till att skydda, exempelvis hälsa, frihet och egendom. Jareborg redogör för att en avvägning utifrån privata, offentliga eller grupperns intressen utförs. Skyddsintressena kan således beröra den allmänna ordningen eller säkerheten. Anses intresset behöva tillgodoses kan handlingen betraktas som straffvärd och därmed acceptabel att kriminalisera.⁹⁰ Vidare påpekar Jareborg huruvida rättssystemet är upprättat med individens likavärde samt vördnad för mänskligt liv som byggstenar. I den moraliska argumentationen kring rättsreglers innehåll är människans värde därmed av stor vikt, vilket särskilt ska beaktas när en handling kriminaliseras.⁹¹

Vid en kriminalisering av en oönskad handling måste lagstiftaren ta hänsyn till rådande nationella lagar men även till de internationella folkrättsliga traktat som Sverige undertecknat. Ett sådant undertecknande innebär att Sverige åtagit sig att följa de föreskrivna förordningarna och reglera det genom nationell lagstiftning.⁹²

4.2 Rättssäkerhet

Nils Jareborg poängterar vidare hur de straffrättsliga grundregelerna så som legalitetsprincipen och konformitetsprincipen försäkrar en stats rättssäkerhet. Att praktisera rätten utan principerna anses orättvist och till men för medborgarnas krav på förutsebarhet. Rättssäkerhet definieras även enligt Jareborg som en garanti för den offentliga maktens rättstillämpning.⁹³

Håkan Gustafsson redogör i sin avhandling *Rättens polyvalens - En rättsvetenskaplig studie av sociala rättigheter och rättssäkerhet* för särskiljandet mellan formell och materiell rättssäkerhet. Gustafsson menar att förutsebarhetsrekvisitet är en grundregel för den formella rättssäkerheten som vanligtvis associeras till klassiska negativa rättigheter. Den formella rättssäkerheten är enligt Gustafsson inte alltid helt tillämpbar i praktiken då det kan resultera i normativa orimligheter. Förutsebarheten kan således bli bristfällig när begreppet influeras av olika normer, värderingar

⁸⁹ Lernestedt, 2003, ss. 20-21.

⁹⁰ Jareborg, 2001, ss. 51-52.

⁹¹ Ibid. ss. 65-66.

⁹² Ibid. s. 22.

⁹³ Ibid. ss. 58-60.

och uppfattningar, vilket den materiella rättssäkerheten baseras på. Den formella rättssäkerheten är enligt Gustafsson därmed inte entydig utan snarare av varierande innebörd i olika kontexter. Slutligen ska den materiella rättssäkerheten försäkra social rättvisa.⁹⁴

4.2.1 Aleksander Peczeniks formella och materiella rättssäkerhet

Aleksander Peczenik förklarar i sitt verk *Juridikens teori och metod* vikten av en stats rättssäkerhet. Peczenik talar om formell och materiell rättssäkerhet där den formella rättssäkerheten beskrivs som en säkerhetsventil för den offentliga maktens korrekta tillämpning. Syftet är att det ska möjliggöra att medborgarna kan förutspå vad ett visst beteende kan medföra för konsekvenser, däribland är rättsreglernas stabilitet betydelsefull då det ger en ökad förutsebarhet. Ytterligare en faktor som enligt Peczenik kan leda till en större formell rättssäkerhet är rättsreglernas precision, vilka är av stor vikt då de har en dominerande ställning vid exempelvis myndighetsutövning. För att uppnå en hög grad av rättssäkerhet krävs det likaså att reglerna är juridiskt välmotiverade. Peczenik menar därför att rättstillämpningen ska utföras av 'professionella jurister' då de anses vara mer hänsynstagande till rättsstatens värderingar. Myndighetsutövarna ska således även utföra sitt arbete ansvarsfullt utan att missbruka sin maktposition. Peczenik poängterar dessutom att rättssäkerheten främjas av att myndigheterna är transparenta. Öppenheten innebär bland annat att grunderna för ett visst beslut ska offentliggöras så att medborgarna kan granska hur rätten praktiseras. Möjligheten att överklaga beslut är därigenom en viktig grund för att uppnå en hög grad av formell rättssäkerhet. Likaså poängteras vikten av att rättsreglerna ska byggas på allas likhet inför lagen.⁹⁵

Den andra formen av rättssäkerhet, materiell rättssäkerhet, menar Peczenik berör etiska värden och orättvisor. Rättsstatens normsystem ska anses vara etiskt godtagbart. Förutsebarheten behöver således kompletteras med den materiella aspekten som exempelvis skyddar individen från statsmaktens godtyckliga ingripande på den personliga integriteten. Peczenik hävdar därför att myndighetsbeslut ska vara både etiskt godtagbara samt att med stöd i lagen kunna förutses. Det kan anses problematiskt att uppnå en hög grad av formell rättssäkerhet då det kan innebära en lägre grad av materiell rättssäkerhet och vice versa. Är rättsregeln förutsebar och mycket precis kan det medföra att tillämpningen blir oetisk. Likaså kan en rättsregel, vilken främst tar den materiella rättssäkerheten i beaktande, innebära att förutsebarheten minskar då varje fall bedöms

⁹⁴ Håkan Gustafsson, *Rättens polyvalens - En rättsvetenskaplig studie av sociala rättigheter och rättssäkerhet*, Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet, 2002, ss. 25-26, 336, 381, 384-385.

⁹⁵ Peczenik, 1995a, ss. 11-12; Aleksander Peczenik, *Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation*, Stockholm: Fritze, 1995b, ss. 52-55, 58-59.

mer subjektivt. Peczenik menar att det krävs en balans mellan den materiella och formella rättssäkerheten där förutsebarheten inte ska limitera etiska grundvärden eller medborgerliga intressen.⁹⁶

4.3 Max Weber om legitimitet och legalitet

Den tyska sociologen Max Weber redogör i *Ekonomi och samhälle - Förståendesociologins grunder* för hur ett socialt handlande inom en myndighet accepteras och rättfärdigas. Weber påvisar att en samhällsordnings legitimitet och legalitet till stor del är avgörande för en individs handlande. Samhällsordningen kan således upprätthållas när individer anser den vara legitim, även benämnd 'giltig'. Med det menar Weber att en ordning kan antas vara giltig då personer känner sig skyldiga att följa den, på grund av exempelvis plikt känslor. Då samhällsordningen dessutom anses vara ett föredöme är sannolikheten större att dess regler kommer att efterföljas.⁹⁷

Weber påvisar att legitimiteten hos en social ordning kan uppnås på exempelvis ett affektuellt, värderationellt eller religiöst vis. Det kan förklaras som subjektivt då det är den enskildes tro som leder till att den sociala ordningen anses vara legitim. Det innebär exempelvis att en social ordning kan accepteras då dess regler är i enlighet med individens trosuppfattning. Vidare kan samhällsordningens giltighet garanteras genom egenintressen, vilket tyder på ett rationellt agerande. Weber gör skillnad på olika sociala ordningar och förklarar att en konvention innebär att det inte finns någon särskild stab av individer som upprättar och kontrollerar att ordningen följs. En rättsordning däremot förklaras bestå av en grupp människor vilka har i uppgift att kontrollera och bestraffa individer som bryter mot den. Rättsordningen behöver däremot inte innehålla en statlig maktupprättare utan det kan även innebära en inofficiell ordning vilken betraktas som officiell för dem som ingår i den. De olika typerna av legitima ordningar influeras av etiska värderingar. Weber menar att de konventionella är mer influerade medan rättsordningen är av mer målrationell karaktär. Vad som är att klassa som etiskt godtagbart kan skilja sig beroende på ur vilken kontext ordningen granskas, vilket innebär att det kan vara en subjektiv bedömning. Individer kan enligt Weber därmed acceptera en specifik ordning på grund av moraliska eller estetiska värderingar. Känslomässiga hängivelser alternativt en individs traditioner kan likaså rättfärdiga en social ordning. Det innebär att personer följer den givna

⁹⁶ Peczenik, 1995a, ss. 11-12; 1995b, ss. 84-85, 92.

⁹⁷ Weber, 1985a, ss. 22-23.

samhällsordningen på grund av exempelvis sedvänjor. Slutligen menar Weber att ordningen kan accepteras på grund av att stadgandena anses lagenliga.⁹⁸

I det moderna samhället är nämligen den, enligt Weber, vanligaste legitimitetsformen tron på ordningens legalitet. Legalitet förklaras som ett stadgande vilket tillkommit på ett formellt och riktigt vis. Legaliteten i en ordning kan anses vara giltig då den är ett resultat av en överenskommelse mellan aktörerna eller på grund av stadganden som är införda av en ansedd legitim myndighet. Däremot påpekar Weber att även då individer inte samtycker till särskilda regler kan de acceptera myndigheterna som legitima då de tillkommit i lagenlig ordning. De som följer ordningen är inte alltid medvetna om hur regeln tillkommit eller varför den följs. Det kan alltså råda tvivel om det är av sedvänja, lagstiftning eller rent konventionellt som ordningen betraktas som legitim.⁹⁹ Slutligen påpekar Weber att individerna som tillämpar rättsreglerna ska göra det utefter fasta handlingsregler för att den rätt som utövas ska anses vara giltig.¹⁰⁰

4.4 Teoriernas förenlighet

Den teoretiska grunden består av olika åskådningar vilka kan sammankopplas beträffande implementeringen gällande förvarsplaceringar. Jareborg och Lernestedts tankar om kriminalisering är ämnade att belysa uppsatsens syfte ur ett straffrättsligt perspektiv. Kriminaliseringen är applicerbar då det i regel är individer som är misstänkta för eller har begått ett brott enligt svensk lagstiftning som befinner sig inom Kriminalvården. Därmed kan både den formella och materiella rättssäkerheten ifrågasättas kring de förvarstagnas externa placeringar. Den formella rättssäkerheten kan åskådliggöras genom Webers tankar om legalitet. Stadgandena bör vara införda på ett korrekt vis för att ordningen ska anses ha en hög grad av formell rättssäkerhet, det vill säga giltig legalitet. Både Peczeniks förklaring om formell rättssäkerhet och Webers definition av legalitet utgår ifrån legalitetsprincipen, det vill säga att rätten praktiseras med stöd i lag. Webers tankar om agerandet utefter precisa regler ger rättsutövningen mer förutsebarhet och därmed ökad formell rättssäkerhet. Webers förklaring om legitimitet kan vidare stödja Peczeniks tankar om materiell rättssäkerhet. Enligt Weber är en samhällsordning legitim när den bland annat bygger på moraliska värderingar vilket även Peczenik anser krävs i viss utsträckning när det handlar om rättens godtagbarhet. Därför kan rättsregler eller beslut anses vara legala men för den skull inte legitima, på samma vis som de kan anses ha en hög grad av

⁹⁸ Ibid. ss. 24-26.

⁹⁹ Weber, 1985a, ss. 26-27.

¹⁰⁰ Max Weber, *Ekonomi och samhälle - förståendesociologins grunder*, 2. *Religionssociologi - rättsociologi*, Lund: Argos, 1985b, s. 255.

formell rättssäkerhet men en låg grad av materiell rättssäkerhet. Rättsregler kan betraktas som legitima genom en hög grad av legalitet men även då de anses vara materiellt eller formellt rättssäkra. Samtliga definitioner behöver nödvändigtvis inte vara närvarande för att rättsordningen ska accepteras, legitimitet kan uppnås på olika vis.

4.4.1 Normativa och deskriptiva teorier

Aleksander Peczeniks beskrivning om materiell och formell rättssäkerhet är i synnerhet ett normativt bidrag till debatten kring rättssäkerhet då den förklarar hur rätten bör fungera i samhället. Teorier likt Peczeniks behandlar hur ett samhälle idealt ska bedrivas, vilket inte alltid överensstämmer med realiteten. Peczeniks normativa teori strävar därför mot att domstolar och myndigheter ska uppnå en hög grad av formell och materiell rättssäkerhet. Max Webers beskrivning av legitimitet genom legalitet är däremot deskriptiv såtillvida att den baseras på empiriska iakttagelser. En deskriptiv teori studerar hur samhället fungerar och förändras, vilket överensstämmer med Webers definition om legitima och legala handlingar då de beskriver hur samhället accepterar rätten.¹⁰¹

Mellan Peczeniks normativa materiella rättssäkerhet och Webers deskriptiva legitimering genom legalitet finns det en spänning. Det innebär att intervjupersonernas uttalanden kan vara av normativ karaktär då de förklarar hur det bör gå till vid kriminalvårdsplaceringar. Tillämpningen kan emellertid se annorlunda ut, därav spänningen mellan den materiella rättssäkerheten och legitimering genom legalitet. Både normativa och deskriptiva teorier är av betydelse för uppsatsens syfte då de kan bidra till en djupare förståelse för dels tillämpningen men även för myndigheternas bakomliggande tankesätt. Förhållandet och teoriernas distinktion undersöks samt påvisas i uppsatsens analys.

¹⁰¹ Peter Sohlberg & Britt-Marie Sohlberg, *Kunskapens former - Vetenskapsteori och forskningsmetod*, 3 Uppl., Stockholm: Liber AB, 2013, ss. 28-30.

5. Metodologiska överväganden

Under arbetets gång har en mängd metodologiska tillvägagångssätt övervägts. Nedan följer en genomgång av hur uppsatsen strukturerats samt begränsningar som påträffats. Till en början presenteras det metodologiska verktyg som använts i uppsatsen, följt av tillvägagångssätt kring bearbetning av litteratur på området. Vidare följer en genomgång av de utförda intervjuerna och dess uppbyggnad, urvalet, begränsningar samt bearbetning av det insamlade materialet. Slutligen diskuteras de etiska överväganden som gjorts samt en reflektion över metodvalen.

5.1 Kvalitativ studie

Då uppsatsens syfte är att djupare belysa kriminalvårdsplaceringar ur de verksammars perspektiv valdes en kvalitativ forskningsmetod. Målet var därmed att studera den så kallade 'verkligheten', det vill säga hur det ser ut i praktiken. Det gavs således en bild av vilka faktorer och praktiska omständigheter som kan påverka myndigheternas beslut och förhållningssätt. En kvalitativ studie gynnar dessutom insikten i de aspekter som kan influera det sociala samspelet myndigheterna emellan men även det som kan påverka de förvarstagnas praktiska förhållanden. Den specifika miljö som uppsatsen fokuserar på är tämligen komplex vilket innebär att en enkätundersökning inte var av intresse då en sådan inte fångar upp den förståelse som åsyftas.¹⁰²

5.2 Metodologiska verktyg

Det metodologiska verktyg som använts är en form av datatriangulering, närmare bestämt informanttriangulering. Triangulering som metodologiskt verktyg bygger på trigometrin som bland annat används när fartygs position ska navigeras. Då används ofta tre punkter i fartygets omgivning, vilka skapar en triangel, för att fastsälla ungefär vart det befinner sig. På liknande vis använder samhällsforskare olika metoder eller datakällor för att få ett mer fullständigt empiriskt underlag samt en ökad förståelse av det undersökta fenomenet. I uppsatsen har som nämnt informanttriangulering i form av olika källor brukats med målet att få en ökad inblick samt ett mer komplett underlag. Främst syftas det på de olika intervjupersonerna inom fältet som bidragit med skilda synvinklar och åsikter men även på övrigt material som bearbetats för att ringa in området och dess eventuella problematik.¹⁰³

¹⁰² Pål Repstad, *Närhet och distans - Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*, 4:1 Uppl., Lund: Studentlitteratur, 2007, ss. 21-23; Martyn Denscombe, *Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*, 2:7 Uppl., Lund: Studentlitteratur, 2009, ss. 398-400.

¹⁰³ Denscombe, 2009, ss. 184-186; Johan Alvehus, *Skriva uppsats med kvalitativ metod: En handbok*, Stockholm: Liber AB, 2013, s. 72.

När arbetet påbörjats genererades det teoretiska föreställningar gällande kriminaliserande effekter rörande avskildhets- och kriminalvårdsplaceringar. Det insamlade materialet analyserades därmed mot det teoretiska ramverket. Det tyder på en deduktiv forskningmetod då det insamlade materialet förväntades besvara eller förkasta den teoretiska föreställningen. Det empiriska materialet i form av de kvalitativa intervjuerna genererade emellertid en annan slags forskningsmetod, nämligen abduktion. Det insamlade materialet innebar att den teoretiska grunden utvecklades då rättssäkerhet tycktes vara en vital del att utveckla det teoretiska ramverket med. Slutligen analyserades materialet med hjälp av dels kriminalisering men likaså olika perspektiv av rättssäkerhet samt legitimitet och legalitet.¹⁰⁴

5.3 Litteratur

Tillvägagångssättet utgjordes inledningsvis av granskning av lagkommentarer samt SOU:n gällande förvar. Det blev således grunden för uppsatsen men även en gynnsam metod för att finna ytterligare litteratur på området. Att granska litteratur kan ses som ett alternativ till andra undersökningsmetoder, vilket i uppsatsen kompletterades med intervjuer. Enligt Martyn Denscombe kan de statliga publikationerna betraktas som auktoritativa, objektiva och faktabaserade. De kan därför anses vara en givande nyckelkälla för det undersökta området. Dokumenten som granskades hade utförts av sakkunniga vilket anses innebära en ökad trovärdighet. Att få tillgång till de skriftliga källorna är idag med en dator och Internet enkelt, åtkomsten var därmed lättillgänglig. Samtliga publikationer från myndigheter har inte offentligt funnits att tillgå men genom att kontakta de berörda aktörerna via e-post har åtkomst till dokumenten givits.¹⁰⁵

Vidare har dels dokument från icke-statliga organisationer använts men även rapporter och artiklar från akademiska forskare. Dokumentens autenticitet samt trovärdighet har kontrollerats där författarnas kredibilitet har granskats för att fastställa det huvudsakliga syftet med publikationerna. Då delar av litteraturen bestått av andrahandsredogörelser har intervjuerna fungerat som komplement för att kontrollera viss fakta som återgetts. Uppsatsen är som tidigare nämnt av de kvalitativa slaget vilket innebär att dokumenten inte behövt vara helt representativa för avskildhets- och kriminalvårdsplaceringar utan de har snarare använts för att ge en

¹⁰⁴ Alvehus, 2013, s. 109.

¹⁰⁵ Denscombe, 2009, ss. 295, 299-300.

grundläggande förståelse. Ofullständiga dokument alternativt artiklar och rapporter med otydlig innebörd har valts bort i arbetet för att upprätthålla en hög grad av validitet.¹⁰⁶

5.4 Intervjuer

Då uppsatsen strävar efter uppfattningar, åsikter samt erfarenheter från insatta individer valdes kvalitativa intervjuer som forskningsmetod. De nyckelpersoner som nogga valts ut framförde genom sitt berättande en fördjupad insikt. Arbetet blev således av mer djupgående karaktär bestående av kvalificerad information från informanterna.¹⁰⁷

5.4.1 Strategiska urval

Urvalet av intervjupersoner är som nämnt nogga genomtänkt. Intressant för uppsatsens syfte är de individer som är verksamma inom de berörda myndigheterna och som dessutom är i en sådan position att de arbetar med att fatta beslut eller handlägga ärenden gällande förvarstagna individer som kriminalvårdsplaceras. För att uppnå en förståelse för placeringarnas komplexitet var således verksamma hos både Migrationsverket och Kriminalvården av intresse. Det strategiska urvalet var i åtanke då myndigheterna kontaktades via telefon för möjligheten att hänvisas till rätt informant för uppsatsens syfte.¹⁰⁸ För att uppnå en mer omfattande bild av bland annat rättssäkerheten på området söktes även rättsligt insatta individer hos Migrationsverket. Individerna kontaktades i regel inledningsvis via e-post för att sedan kommunicera vidare via telefon alternativt på plats vid intervjuerna. Vid den inledande kontakten presenterades uppsatsens skribenter, syftet samt varför individen i fråga var av intresse. Informanterna till uppsatsen anses vara väl utvalda för arbetets syfte och samtliga var mycket tillmötesgående med en ambition att vara behjälpliga.¹⁰⁹

Uppsatsen urval är således totalt sex intervjupersoner vilka har skild expertis inom området. Två av informanterna är verksamma på olika häkten i Sveriges vilka hanterar kriminalvårdsplacerade förvarstagna. En intervjuperson som är ansvarig för en kriminalvårdsavdelning där förvarstagna placeras var likaså av intresse för uppsatsens syfte. Vidare intervjuades en beslutsfattare på ett av Sveriges förvar för att belysa hur de ser på lagstiftningen och dess tillämpning. För att få djupare

¹⁰⁶ Denscombe, 2009, ss. 301-302.

¹⁰⁷ Ibid. ss. 232-233.

¹⁰⁸ Alvehus, 2013, s. 67.

¹⁰⁹ Anne Ryen, *Kvalitativ intervju - från vetenskapsteori till fältstudier*, Malmö: Liber AB, 2004, ss. 73, 76-77; Denscombe, 2009, s. 251.

inblick i den rättsliga tillämpningen samtalades det även med individer vilka besitter rättslig expertis i Migrationsrättsärenden.

5.4.2 Semistrukturerade intervjuer

Intervjuguiderna som skapades ämnade att vara halvstrukturerade. Målet var att ha förberedda frågor vilka var viktiga att benämna utan att ha en fast grund som tvunget skulle följas. Guiden fanns som stöd med syftet att inte glömma viktiga teman. Att inte låta samtalet bli för låst eller mekaniskt var någonting som beaktades särskilt. Informanterna tilläts utveckla sina svar och växla mellan teman för att uppnå en mer flexibel samtalsliknande situation.¹¹⁰ Individerna hade därmed möjlighet att styra intervjun till viss del vilket medförde ett mer produktivt samtal. Samtalen krävde således ett större engagemang från intervjuarna som aktivt behövde lyssna och generera följdfrågor. Att låta informanterna helt styra samtalen ansågs inte vara till uppsatsens fördel då arbetets validitet därmed riskerade att bli låg. De följdfrågor som ställdes syftade till att styra intervjun i den önskade riktningen.¹¹¹

Två intervjuare var en stor fördel då en person kunde ha huvudansvar över intervjuguiden medan den andra kunde föra anteckningar samt fokusera på eventuella följdfrågor. Det gav även en ökad möjlighet till att inte missa antydningar från informanten. I efterhand var det likaså en fördel eftersom resultatet kunde diskuteras och skilda tolkningar belysas.¹¹² Tekniker för att frammana ett vidare berättande användes dessutom, exempelvis genom att upprepa begrepp individen uttalat eller genom att behålla en tyst men nickande ställning. Då ett visst fenomen berördes antecknades det för att kunna återknytas till senare i intervjun.¹¹³ I slutet av samtalet gavs informanterna utrymme att själva vidareutveckla berört område, tillägga något eller ställa frågor om uppsatsen. Intervjuerna avslutades på ett positivt sätt genom att tacka för deltagandet.¹¹⁴

Fyra av de sex intervjuerna utfördes via telefon då informanterna betraktades som vitala för uppsatsen men på grund av tidsbrist och ekonomiska aspekter inte kunde realiseras ansikte mot ansikte. Telefonintervjuer har tidigare betraktats som otillförlitliga men på senare tid har påståendet förkastats då det kan antas att informanterna är lika trovärdiga trots att parterna inte

¹¹⁰ Ryen, 2004, ss. 44, 46.

¹¹¹ Alvehus, 2013, ss. 83-84.

¹¹² Repstad, 2007, s. 111.

¹¹³ Ryen, 2004, ss. 49, 52.

¹¹⁴ Ibid. ss. 53-54.

kan se varandra. Den sociala interaktionen finns således kvar och risken att få ett snedvridet resultat anses vara obefintlig då intervjupersonerna är noga utvalda.¹¹⁵

5.4.3 Intervjuguidens och frågornas uppbyggnad

Tre olika guider med likartad uppbyggnad användes vid intervjuerna; en för förvaret, en för Kriminalvården samt en för experterna hos Migrationsverket. Vid upprättandet av intervjuguiderna åsyftades en öppenhet för att inte låsa samtalet utan istället behålla den semistrukturerade formen. Däremot ansågs en för ostrukturerad guide riskera en mängd överflödigt information samt även ett för stort avsteg från uppsatsens fokusområde.

Intervjuguiderna består således av ett par övergripande teman med några huvudfrågor samt en rad underfrågor. För att uppnå en flexibilitet var förberedelserna en vital del av processen.¹¹⁶

Frågorna granskades av Reza Banakar, handledare för uppsatsen, för att kontrollera dess form samt relevans. Till en början ställdes frågor om informantens erfarenhet och nuvarande befattning för att ge en grund för efterföljande information. Därefter påbörjades de så kallade 'rundtursfrågorna' som valdes utefter de teman som berördes. Frågor där svaret kunde bli ja eller nej samt även formuleringar av multipel karaktär vilka inte kan besvaras på en och samma gång försökte undvikas i så stor utsträckning som möjligt.¹¹⁷

5.4.4 Inspelning av intervjuer

Efter godkännande från informanterna spelades samtalen in. Vid kvalitativa intervjuer är det en stor fördel att spela in samtalet då större koncentration kan ägnas åt informanten istället för att utföra anteckningar. Det medför således ett större engagemang från intervjuerna. En problematik som inspelning kan medföra är att situationen blir mer konstlad och att intervjupersonen inte delar med sig av sådant hen eventuellt hade gjort om samtalet inte hade förevigats av en diktafon. Då det förklarades vad inspelningen skulle användas till och att det endast var för uppsatsskrivarnas bruk tordes dock situationen inte ha påverkats.¹¹⁸ Intervjuerna spelades in med hjälp av en mobiltelefon. Innan varje möte prövades inspelningsfunktionen så att inga problem skulle uppstå.

¹¹⁵ Denscombe, 2009, ss. 29-30.

¹¹⁶ Ryen, 2004, ss. 44-46.

¹¹⁷ Ibid. ss. 48-49, 54.

¹¹⁸ Repstad, 2007, ss. 93-95.

5.4.5 Transkribering av intervjuer

Transkribering av intervjuer är tidskrävande men då det är av stor vikt för uppsatsen trovärdighet påbörjades utskriftsarbetet omedelbart. Att åter lyssna på samtalen gav dessutom en fördjupad förståelse och därigenom underlättades analyseringen av intervjuerna.¹¹⁹ Som komplement till transkriberingen upprättades en egen, mycket förenklad, mall som grundar sig på den samtalsanalys Anne Ryen presenterar i boken *Kvalitativ intervju - från vetenskapsteori till fältstudier*. Det viktigaste ansågs vara att hålla en konsekvent och objektiv ställning för att inte förvränga eller vinkla materialet.¹²⁰ Nedan följer de utskriftssymboler som använts:

(.) – Kortare paus i talet.

(...) – Då delar av intervjun som anses irrelevanta för uppsatsens syfte hoppas över.

Ord – Betoning av vissa ord.

= – I slutet av en rad och i början på en ny innebär att talet avbrutit varandra.

Intervjupersonerna kallas IP följt av en siffra. Siffran är utifrån samtalens kronologiska tidsaspekt och förtydligar därmed vilken person som intervjun utfördes med. Det blir således enklare att följa och förstå intervjuresultatet. Vid transkriberingen har även en mängd “mm” från dialogerna utelämnats med anledning av att det i utskrift blir ett missvisande avbrytande av informantens berättelse. Under intervjuernas gång upplevdes snarare ett “mm” som ett bekräftande av intresse alternativt med syfte att främja ett vidare berättande av individen.

5.5 Etiska överväganden

Uppsatsens fokus är ett område där etiska hänsynstaganden är av stor vikt. Individerna som lagstiftningen berör befinner sig i en mycket utsatt situation då de fått utstå ett stort ingripande i form av frihetsberövande. Dessutom kan de som kriminalvårdsplaceras anses vara extra utsatta då de får utstå ännu mer omfattande åtgärder. Att komma i kontakt och intervjua individer som upplevt en sådan placering ansågs vara begränsat dels med hänsyn till etiska överväganden men också ur ett tillgänglighets- och tidsperspektiv. Det ansågs dessutom ligga utanför uppsatsens syfte.

De personer som ansågs vara av intresse att intervjua kontaktades via e-post alternativt telefon med syftet att introducera arbetet. Vid önskan skickades exempel på frågeställningar ut vilket medförde att personen kunde avgöra huruvida hen var rätt individ att samtala med men även

¹¹⁹ Denscombe, 2009, ss. 260-261.

¹²⁰ Ryen, 2004, s. 128.

förbereda sig på en eventuell intervju. Således gavs ett informerat samtycke då samtliga individer var medvetna om sitt deltagande samt syftet med det insamlade materialet. Vidare beaktades konfidentialiteten extra under samtalstillfällena men även i efterhand när den insamlade datan analyserades. Namn och lokaliteter har tagits bort från materialet för att personernas identitet ska förbli okänd. Med samtliga informanter har ett godkännande angående vad de i uppsatsen får kallas inhämtats. Intervjupersonerna blev likaså informerade om att de vid obekvämligheter eller på grund av sekretesskäl kunde avböja att besvara en fråga.¹²¹

Det juridiska begreppet utlänning var i sig en etisk övervägning då det kan anses ha en negativ innebörd i dagens Sverige.¹²² Utlänning används som ett mycket centralt begrepp i utlänningslagen och ansågs i uppsatsen därmed acceptabelt att tillämpa.

5.6 Reflektioner över metodval

Då uppsatsen är av kvalitativ karaktär och syftar till att få en djupare förståelse av området är inte målet ett generaliserbart resultat. Därmed var det inom tidsramen svårt att uppnå en teoretisk mättnad. Dock kom flertalet av informanterna med liknande åsikter vilket kan tyda på att en viss mättnad anses uppnådd. Då empirin samlades in genom semistrukturerade intervjuer kan en hög grad av reliabilitet vara svår att uppnå då informanterna fick en möjlighet att styra samtalet till viss del. Skulle en annan forskare nyttja samma intervjuguider kan reliabiliteten ändå anses god då de utgör ett bra ramverk för arbetets syfte och frågeställningar, resultatet kan således antas vara relativt generaliserbart. Validiteten i uppsatsen kan anses mycket god, empirin samt det teoretiska ramverket har lyckats besvara arbetets frågeställningar som ämnat.¹²³

Ur en delvis etisk synvinkel men även tillgänglighets- och tidsperspektiv genomfördes inte intervjuer med förvarstagna angående deras personliga upplevelser kring avskildhets- samt kriminalvårdsplaceringen. Avgränsningen ämnade att behålla fokus på uppsatsens syfte, vilket är att få djupare förståelse gällande tillämpningen vid placeringsbesluten.

5.6.1 Förförståelse

Förförståelsen ansågs vara begränsad då insikten i förvarsverksamheten var mycket liten. Därmed anses arbetet vara fritt från förutfattade meningar. Objektiviteten medförde således att resultatet

¹²¹ Ryen, 2004, ss. 156-157; Repstad, 2007, ss. 95-96.

¹²² Antirasistiska Akademin, *Invandrare*, Tillgänglig: <http://www.antirasistiskaakademin.se/invandrare/> (Hämtad 2016-05-11).

¹²³ Denscombe, 2009, ss. 134, 378-379.

inte snedvridits. En risk med att studera litteratur samt tidigare forskning och granskning innan genomförandet av intervjuerna kan tänkas vara att kännedomen angående ämnet är relativt stor. Intervjufrågorna samt analysen kan därmed riskera att bli missvisande. Däremot skulle intervjuerna bli svåra att genomföra om kunskapen på området varit obefintlig. För att generera en objektiv uppsats eftersträvades en analys där förförståelse inte tilläts påverka det insamlade materialet i för stor utsträckning.¹²⁴

5.6.2 Metodologiska begränsningar

Till en början var farhågan att materialtillgången skulle vara limiterad, någonting som under arbetets gång kunde falsifieras. Svårigheten visade sig istället vara att begränsa materialet till sådant som rörde syftet med uppsatsen och inte nyttja en omåttlig del tidigare forskning och granskning beträffande ämnet överlag. Kontakt med samt insyn hos statliga myndigheter var till början ett orosmoment då både kursansvarig och handledare påpekat svårigheterna kring tillträdet. Däremot konstaterades både Kriminalvården och Migrationsverket vara mycket effektiva och tillmötesgående, både gällande intervjumöjligheter samt tillhandahållande av rapporter och dokument.

Tillgång till statistik gällande uppsatsens fokusområde visade sig dock vara relativt svåråtkomligt, någonting som kan grunda sig i myndigheternas bristfälliga statistikföring. Den statistik som uppsatsen presenterar har således inhämtats från myndigheternas årsredovisningar samt via e-post från verksam på Migrationsverket.

¹²⁴ Denscombe, 2009, ss. 368, 379.

6. Intervjuresultat

Samtliga sex intervjuer utfördes i april 2016, fyra av dem genomfördes via telefon.

Intervjupersonerna hade alla inblick i förvarstagna vilka kriminalvårdsplaceras och kunde likaså erbjuda olika synvinklar på det berörda området. Informanterna var eniga angående komplexiteten i den här typen av placering även om de belyste olika delar av problematiken. I kapitlet följer en redogörelse av de för uppsatsens syfte mest relevanta delar från intervjuerna.

Intervjuperson 1: beslutsfattare på en förvarsenhet. Intervjun varade i 85 minuter.

Intervjuperson 2: klienthandläggare på ett häkte. Intervjun varade i 50 minuter.

Intervjuperson 3: rättslig expert på Migrationsverket. Intervjun varade i 30 minuter.

Intervjuperson 4: ansvarig för en kriminalvårdsavdelning där förvarstagna finns placerade. Intervjun varade i 30 minuter.

Intervjuperson 5: verksamhetsexpert på Migrationsverket. Intervjun varade i 40 minuter.

Intervjuperson 6: anställd på ett häkte. Intervjun varade i 25 minuter.

6.1 Intervjuperson 1

Intervjuperson 1 poängterar att syftet med förvar är tillgänglighet. En förvarstagen ska vid ankomst informeras om avdelningens gällande regler samt att en avskildhets- eller kriminalvårdsplacering kan aktualiseras om de inte följs. Intervjupersonen påpekar att förvaren ska vara en trygg miljö med *“vanligt hyggligt folk tillsammans.”*¹²⁵ Vilket informanten menar är anledningen till att Polisen på grund av deras verksamhetsmiljö inte längre har ansvar över förvaren. Kritiken som JO framfört mot förvarsverksamheten har enligt intervjupersonen åtgärdats. Det har specificerats vem som får fatta beslut om avskildhets- och kriminalvårdsplacering vilket nu enbart innebär enhetschefer, beslutsfattare samt teamledare.

Migrationsverket fattar ibland beslut om att placera en förvarstagen inom Kriminalvården på grund av förvarspersonalens bristfälliga resurser. Intervjuperson 1 kommenterar följande: *“Finns inga handklovar, finns inga pepparspray, finns inga batonger, ehh whatsoever. Utan det är ett larm (.) ett överfallslarm och en telefon i bältet. Det är vad man har.”*¹²⁶ Informanten hävdar dessutom att sådana resurser inte bör införas, en lagändring för ökade befogenheter gällande exempelvis handfängsel bedöms därmed inte som aktuell. Istället menar intervjuperson 1 att

¹²⁵ Intervjuperson 1, beslutsfattare på Migrationsverkets förvar, intervju i Migrationsverkets lokaler, april 2016.

¹²⁶ Intervjuperson 1, april 2016.

personalen ska motverka ett okorrekt beteende hos de förvarstagna genom samtal. Oroliga individer ska således bemötas med förklaringar under sansade former. De anställda på förvaren arbetar i civila kläder med endast en namnbricka för att kunna urskilja vem som är personal. Intervjupersonen anser att det är positivt eftersom distansen mellan de förvarstagna och personalen då reduceras.

Vid ett oönskat beteende som hotar ordningen och säkerheten på förvaret utförs åtgärder i en slags trappa enligt intervjupersonen. Med det menas att konsekvensens allvar ökar successivt. Trappan innebär att en kriminalvårdsplacering ska vara ett större ingripande efter att en avskildhetsplacering på förvaret realiserats, precis som lagstiftningen åsyftar. Förvaren har således tagit till sig JO:s kritik gällande de avskildhetsbeslut som utförts endast för att möjliggöra en extern placering. En noga övervägning ska vid placeringsbeslut alltid utföras vilket av intervjuperson 1 kommenteras: *“jag som beslutsfattare går ju alltid ut å säger hur viktigt det är de här att alltid överväg den minst möjliga inskränkningen innan man tar till det (.) riktiga tunga artilleriet, det gör vi när de så krävs.”*¹²⁷ Däremot påpekas att det beviskrav en domstol har inte är gällande. Intervjupersonen poängterar dessutom att det är intressant att se hur domstolen dömer i de fall där den förvarstagna överklagat. Hen menar att de oftast bekräftar Migrationsverkets placeringsbeslut men att förvaret har *“stort intresse att det prövas av domstol för att se om vi ligger rätt.”*¹²⁸

Beslut om att kriminalvårdsplacera en individ sker inte särskilt ofta enligt intervjupersonen, vilket dock kan skilja sig åt förvaren emellan. Angående längden på en extern placering, menar informanten att ett halvår är att betrakta som en lång tid. Vid en placering överlämnas ansvaret till Kriminalvården, förvaret är således inte inblandade i beslut om vidare frihetsberövanden som kan ske i häktet eller anstalten. Förvarspersonalen ska enligt intervjuperson 1 däremot besöka den kriminalvårdsplacerade individen kontinuerligt för att bedöma om en placering fortfarande är nödvändig, där Kriminalvårdens personal får förmedla sin upplevelser angående den förvarstagnas beteende.

6.2 Intervjuperson 2

Intervjuperson 2 poängterar att de förvarstagna som grundprincip behandlas som häktade individer. De som är placerade enligt UtIL har inga restriktioner när de ankommer, de måste dock

¹²⁷ Intervjuperson 1, april 2016.

¹²⁸ Intervjuperson 1, april 2016.

genomgå samma ansökningsprocess som de häktade gällande samtal men informanten påstår att det kan vara enklare för dem att få det godkänt. Enligt intervjupersonen innebär den förvarstagnas placering i häktet att: *“Dom har inga dörrar öppna utan dom öppnas ju bara när vi öppnar dom och sedan får dom vara. Det var ju samma principer med promenader och sånt men dom har inte mer promenader än vad någon annan häktad har.”*¹²⁹ I häktet sitter den förvarstagna inlåst på sitt rum större delen av dagen då individen inte ska placeras med personer misstänkta för brott. Informanten berättar dock om så kallad isolationsbrytande personal, vilka åsyftar att socialisera med individen.

Angående huruvida kriminalvårdsplaceringen, vilken ofta innebär 23 timmar inlåsnings, kan anses proportionerlig med avseende på grunderna för beslutet svarar informanten: *“Det är ju det som är problemet med lagstiftningen ju. Vi kan ju inte göra någonting åt lagstiftningen. Sedan kan vi alla tycka vad vi själv vill men (...) sedan är det andra som får anse om det är fel eller rätt, jag följer (.) vad lagen säger.”*¹³⁰ Även om intervjuperson 2 anser att lagstiftningen ska följas finns det potential till förbättring: *“vissa gånger tycker man kanske att man skulle kunna haft någon annanstans att förvara dom. För det är ju liksom, det är inte humant. Att sätta dom här på sju-åtta kvadratmeter eller vad det är.”*¹³¹

Placeringarna, som enligt informanten kan uppgå till två månader, upplever hen ha minskat sedan 2015. Dock poängteras Norrtäljeanstaltens nedläggning av deras avdelning för förvarstagna som en anledning till att häktet ändå har placerade hos sig. Då avdelningen inte öppnat igen tycks tillströmningen till de gemenskapsplatser som i dagsläget finns vara relativt stor. Informanten hänvisar till JO:s utsaga angående placeringsbeslut som tas lättvindigt. Hen utvecklar med att individen som kommer till dem sällan betar sig som förvaret beskrivit. Intervjupersonen framhåller dock att en anledning till det annorlunda beteendet inte behöver vara ett lättvindigt beslutsfattande. Det kan istället bero på den högre grad av isolering individerna får utstå i häktet, där det inte kan uppstå friktion på samma vis.

6.3 Intervjuperson 3

“Ett dilemma med balansen att å ena sidan ha ansvar för samtliga förvarstagna att dom ska ha en trygg miljö men å andra sidan så har vi den enskilde individen som eventuellt kan bli föremål

¹²⁹ Intervjuperson 2, klienthandläggare på ett häkte, intervju i Kriminalvårdens lokaler, april 2016.

¹³⁰ Intervjuperson 2, april 2016.

¹³¹ Intervjuperson 2, april 2016.

för placeringsbeslut. Så asså, vem är mest skyddsvänlig egentligen?”¹³² Så beskriver intervjuperson 3 intressekonflikten gällande vilka som är mest värda att skydda. Hen anser att de som vistas på förvaret är av större intresse att skydda än den individ som hotar ordningen i inrättningen. Den öppenhet och trygghet som lokalerna syftar till att behålla måste därmed ha en låg tröskel för ett okorrekt beteende.

Intervjuperson 3 poängterar att en förvarsplacering är ett administrativt frihetsberövande som görs på grund av tillgänglighetsskäl. En kriminalvårdsplacering är således ett mer långtgående ingripande då personalens befogenheter men även lokalernas utformning skiljer sig från förvarets. En externt placerad individ hålls ofta i isoleringscell för att inte blandas med övriga intagna vilket intervjuperson 3 anser går emot lagstiftarens intentioner. Beträffande lagstiftningen påstår informanten att handlingsutrymmet är relativt stort men att en detaljreglering inte är lösningen, interna instruktioner inom myndigheten är istället att föredra. Besluten om att kriminalvårdsplacera någon får inte fattas slentrianmässigt utan måste motiveras väl, åtgärden för den enskilde ska därmed alltid stå i proportion.

Vid en jämförelse med en häktad person gör intervjupersonen följande uttalande: *“om man ska dra en parallell till asså mer, straffrätten då så kan man ju ganska snabbt konstatera att det här är ju betydligt mindre rättssäkert och jag kan inte se någon annan typ av frihetsberövande i svensk lagstiftning där man hanterar den här typen av reglering på samma sätt.”¹³³*

Intervjuperson 3 anser att en häktesplacering för en förvarstagen och en individ som är misstänkt för brott skiljer sig mycket åt, både gällande synsätt och tidsfrister. Tidsfristerna påpekas vara kortare för en häktad person, en sådan individ ska dessutom underställas domstolens prövning, gällande förvarstagna är det enbart Migrationsverket som fattar beslut: *“Asså du har ju en helt annan och en mycket lägre nivå av rättssäkerhet plus att vi fattar det här beslutet, sedan fattar vi inget och det är överklagbart i tre veckor, that’s it.”¹³⁴* Informanten poängterar dock att besluten bedöms veckovis för att avgöra om placeringen ska bestå eller inte, således garanteras rättssäkerheten för de kriminalvårdsplacerade förvarstagna.

¹³² Intervjuperson 3, rättslig expert på Migrationsverket, telefonintervju, april 2016.

¹³³ Intervjuperson 3, april 2016.

¹³⁴ Intervjuperson 3, april 2016.

6.4 Intervjuperson 4

Avdelningen som intervjuperson 4 är ansvarig för anses vara en blandning mellan ett förvar och ett häkte då det generellt är häkteslagen som är gällande men lokalerna samt förhållandena åsyftar att vara förvarslika. Informanten påpekar att en vanlig fråga de kriminalvårdsplacerade förvarstagna ställer är varför de befinner sig inom Kriminalvården när de inte är kriminella. Byggnaderna med taggtråd och högt staket anses delvis påverka individerna att eftersträva att återvända till förvaret. Personerna brukar således sköta sig vid en kriminalvårdsplacering. Informanten anser att en placering i häkte eller anstalt för en förvarstagen individ är ett proportionerligt ingripande: *“Det är proportionerligt att man flyttar från Migrationsverket in till Kriminalvården för att det är också så att vi har, asså är man hotfull, man slår sönder sitt rum, man uppviglar annan (...) så har inte förvaren den kapaciteten som Kriminalvården har i form av vad ska man säga, tvångsåtgärder.”*¹³⁵ Intervjuperson 4 påpekar att de har larm, batong samt andra stödfunktioner för att kunna agera. Visitationer utförs likaså för att eliminera eventuella otillåtna föremål eller mediciner.

Avdelningens personal samtalar mycket med de förvarstagna både för att förmedla vilka regler som gäller men även för att socialisera och därigenom upprätthålla säkerheten. De förvarstagna som är placerade i gemensamhet på avdelningen kan ringa samt få besök av i stort sett vem de vill. Intervjuperson 4 påpekar dessutom att det är väldigt få förvarstagna som är placerade av säkerhetsskäl på avdelningen. Majoriteten utgörs av individer som avtjänat sitt straff och inväntar en utvisning. En del kan dock inte vistas på förvaret med hänsyn till brottets allvar: *“Är du dömd för långvariga sexuella övergrepp då anser man att då är man inte är lämplig att sitta på förvar där det finns både kvinnor och barn och så.”*¹³⁶ Informanten påstår därutöver att rutinerna kring kriminalvårdsplaceringar fungerar bra, det vill säga att förvaren försöker avskilja på sina egna inrättningar innan en placering i häkte eller anstalt aktualiseras. Migrationsverket anses inte heller vara motståndare till att återta ansvaret för de individer som inte längre nödvändigtvis behöver vara placerade externt.

Personalen, som är kriminalvårdare, har fått en utbildning i Migrationsverkets förvarsverksamhet. Dels för att förstå hur myndigheterna skiljer sig åt gällande placeringarna men även för att få

¹³⁵ Intervjuperson 4, ansvarig för en kriminalvårdsavdelning där förvarstagna finns placerade, telefonintervju, april 2016.

¹³⁶ Intervjuperson 4, april 2016.

insikt i hur det arbetas med förvarsbeslut. Avdelningen är unik och inte särskilt gammal vilket enligt intervjuperson 4 gör den intressant ur en utvecklingssynpunkt.

6.5 Intervjuperson 5

Intervjuperson 5 anser att ett avskiljande från förvarsverksamheten, vilken består av små och öppna lokaler, är en mer praktisk fråga än vad den är principiell: *“man i vissa lägen måste avskilja nån det tror jag liksom är någonting som alla slutna institutioner, vare sig Kriminalvård eller Migrationsverk eller SIS (...) i en sluten institution händer det ju ibland saker som gör att nån måste avskiljas från den övriga verksamheten.”*¹³⁷ Förvarsenheterna är enligt intervjupersonen endast byggda utifrån en slags modell och har därmed inte olika säkerhetsnivåer. Om Migrationsverket skulle ansvara för kriminalvårdsplaceringar anser informanten att de måste kunna hantera alla typer av händelser inom sin verksamhet vilket kan leda till att *“man snarare får inskränka mer för många som inte behöver för att man måste kunna hantera asså på det sättet kan jag nog tycka att det fyller sitt syfte att öppenheten (.) bibehålls för dom, den majoritet som så att säga klarar av öppenheten på förvaren.”*¹³⁸

Vidare menar informanten att frågan om proportionalitet inte främst ligger i att just kriminalvårdsplacera en individ utan att: *“det stora, proportionarlitetsfokuset då kan man säga är ju då att är det rätt att beröva någon friheten i migrationsärenden. Sen (.) vilken organisation som verkställer det, det ligger på något sätt på nästa fråga.”*¹³⁹ Dock anser intervjupersonen att en sådan avskildhetsplacering optimalt inte bör utföras i häkte utan att avdelningar utformade särskilt för ändamålet med vissa lättnader är ett bra mellanläge, så som på Storbodaanstalten. Intervjupersonen anser att Migrationsverket är bra på att driva mer öppna anläggningar där avskiljningen ska vara förhållandevis kort. Däremot påstås Kriminalvården vara bättre på att ta hand om längre samt mer ingripande insatser. Informanten anser att: *“Kriminalvården både utbildningsmässigt och erfarenhetsmässigt är bättre på att ha hand om (.) en person som behöver en mer strikt ram kring sig än vad vi är.”*¹⁴⁰ Innan en kriminalvårdsplacering realiserar, anser informanten att den bästa konflikthanteringen är att bryta innan någonting sker på avdelningen med hjälp av en hög personalnärvaro. Vidare anser intervjuperson 5 att en förbättringsmöjlighet skulle vara att kunna besluta om kriminalvårdsplacering redan innan individen anlät till förvaret.

¹³⁷ Intervjuperson 5, verksamhetsexpert på Migrationsverket, telefonintervju, april 2016.

¹³⁸ Intervjuperson 5, april 2016.

¹³⁹ Intervjuperson 5, april 2016.

¹⁴⁰ Intervjuperson 5, april 2016.

Hen menar att tidigare händelser kan vara nog för att besluta om en extern placering. Dagens lagrum anses inte ha tillräcklig täckning för att fatta den typen av beslut.

Angående lagens handlingsutrymme påpekar informanten att det kan finnas ett tolkningsutrymme då det till stor del handlar om en bedömning från beslutsfattaren: *“en person som gör sin bedömning men den ska ju göra det utifrån ja hur ser regelverket ut och vad finns det för riktlinjer å såhär men det är ju ett individuellt beslut i situationen.”*¹⁴¹ Något som anses underlätta den rättsliga styrningen är fler överklaganden från de kriminalvårdsplacerade. Att kunna prognostisera sin framtid för den externt placerade individen anses enligt informanten vara svårt då behovet är gällande just då, åtgärden ska därmed upphöra när det inte längre finns.

6.6 Intervjuperson 6

Intervjuperson 6 anser överlag att lagstiftningen är välfungerande men att den speciella avdelningen för förvarstagna borde utvecklas så att de kan användas istället för häktesavdelningar. I en sådan miljö kan personalen enklare tillgodose de förvarstagnas lätnader. Dock är informantens personliga uppfattning att Migrationsverket borde få förändrat regelverk vilket skulle innebära fler verktyg, möjligheter och befogenheter att behålla individerna på förvaren.

Angående om Migrationsverket ofta tar tillbaka den placerade individen upplever intervjupersonen att: *“Nae det är rätt svårt. Även om den här förvarstagne tycker jag om dom skärper upp sig så å det lugnar ner sig å så, så är dom väldigt försiktiga med att ta tillbaka. Å det, ehh det är väl lite synd. Men jag kan förstå dom också för dom har inte dom resurserna som vi har.”*¹⁴² Vidare påpekar informanten att förvaren inte har samma säkerhetsmöjligheter, byggnads- och personalresurser eller stöd i lagstiftningen som Kriminalvården har: *“det grundar sig väl på att du kan inte jämföra en enhet på Migrationsverket med Kriminalvården utan eh vi säger det att de som inte är nånting i Kriminalvården egentligen kan upplevas som ganska hotfullt i, på Migrationsverket.”*¹⁴³ Häktet försöker dock aldrig hålla någon mer isolerad än vad nöden kräver. Fungerar det bra eftersträvar de att flytta individen till en avdelning vilken kan medföra en större rörelsefrihet.

¹⁴¹ Intervjuperson 5, april 2016.

¹⁴² Intervjuperson 6, anställd på ett häkte, telefonintervju, april 2016.

¹⁴³ Intervjuperson 6, april 2016.

Intervjuperson 6 anser att ett förvarstagande är rättssäkert då ansvariga sköter omprövning, förlängning av beslut samt kontakt med advokat. Hen menar att det mestadels är synd att individen inte kan fungera i Migrationsverkets lokaler då det innebär att rörelsefriheten minskas ytterligare. Längden på en sådan placering kan skilja sig enligt informanten. Ett svenskt ärende påtalas ha funnits i Kriminalvården i ungefär sex år. En sådan placeringstid kan bero på problematik kring återvändandet till hemlandet. Det är dock ytterlighetsfallet då det vanligtvis rör sig om kortare tider, runt ett halvår som mest förmodar intervjupersonen.

Intervjuperson 6:s samt de övriga informanternas uppfattningar och värderingar kommer nedan analyseras med utgångspunkt i uppsatsens teoretiska ramverk.

7. Analys

Uppsatsen syftar, som tidigare nämnt, i huvudsak till att kvalitativt undersöka Migrationsverkets och Kriminalvårdens tillämpning gällande förvarstagna vilka inte är misstänkta eller dömda för brott men ändå kriminalvårdsplaceras. Den tidigare forskning och granskning som bearbetats i uppsatsen medförde en relativt stor inblick i förvarsplaceringar, som den insamlade empirin i form av intervjuer senare kunde förkasta eller bekräfta. Kriminaliseringsbegreppet, Aleksander Peczeniks teori om formell och materiell rättssäkerhet samt Max Webers definition av legitimitet genom legalitet ligger till grund för analysen av det berörda ämnet. Uppsatsens bakgrund samt teoretiska ramverk genererade frågeställningarna vilka med hjälp av det empiriska materialet besvarats. Analysen grundar sig därför på det som tidigare presenterats i uppsatsen. Då nytt empiriskt material presenteras hänvisas till bilagor med relevanta delar av de transkriberade intervjuerna.

7.1 Återhållsamhet gällande placeringsbeslut

Joanna Parkin påpekar att en förvarsplacering enligt flertalet av EU:s medlemsländer ska undvikas i största möjliga mån. Parkin menar dock att den åsyftade återhållsamheten tycks skilja sig från den praktiska tillämpningen. Likaså menar UNHCR att en kriminalvårdsplacering enbart ska realiseras när nöden kräver. Här påvisas en distinktion mellan det normativa målet och den deskriptiva realiteten gällande placeringarnas rättssäkerhet. Trots spänningen påtalar Migrationsverkets handbok för migrationsärenden att avskiljandeprocessen ska ske i ett tvåstegsförfarande. Förfarandet är någonting som intervjuperson 1 åskådliggör i form av en så kallad trappa. Trappan innebär att förvaren ska utöva mindre ingripande åtgärder innan de överväger en extern placering. Konsekvenserna ökar därmed gradvis om individen fortsätter att utgöra en ordnings- eller säkerhetsrisk. Det kan påvisa att Migrationsverket legitimerar förfarandet genom att använda ett mer humant tillvägagångssätt vilket medför en ökad materiell rättssäkerhet.

JO samt Svenska Röda Korset påstår dock att ett beslut om avskiljning på förvaret ofta tagits i nära anslutning till ett beslut om kriminalvårdsplacering. Kritik har därför riktats mot Migrationsverket som ansetts placera individer inom Kriminalvården för lättvindigt. Likaså har Amnesty International påpekat de godtyckliga placeringsbeslut gällande förvarstagna som påstås utföras i Storbritannien och Irland. Ett sådant tillvägagångssätt, både internationellt och i Sverige, kan hävdas minska den formella rättssäkerheten då den förvarstagna individen kan anses erfa

ett större ingripande än hen förutsett. De lättvindiga besluten kan likaså tyda på ett oansvarigt myndighetsutövande. Även den materiella rättssäkerheten kan med avseende på JO:s kritik ifrågasättas eftersom tillämpningen kan anses oetisk. Då JO:s kritik tyder på att kriminalvårdsplaceringarna inte nyttjats som lagstiftningen ämnat, i undantagsfall, kan Webers definition av legitimitet bli applicerbar. För att den rätt som utövas ska anses giltig, i det här fallet den administrativa åtgärden, krävs det att det görs utefter specifika handlingsregler. Således kan placeringsbesluten i det här avseendet inte anses vara legitimerade genom legalitet men inte heller betraktas som rättssäkra.

Gällande frekvensen av återtagande av placeringsbeslut råder det delade meningar.

Intervjuperson 4 påpekar att Migrationsverket i stor utsträckning realiserar en förflyttning tillbaka till förvaret om det anses lämpligt, medan intervjuperson 6 påvisar att det förekommer mer sällan. Intervjuperson 1 som är beslutsfattare på ett förvar hävdar att de kontinuerligt ska bedöma om den externa placeringen kan hävas, vilket är ett normativt påstående om hur den materiella rättssäkerheten ska garanteras. Informanten legitimerar handlandet genom att påtala att de tar tillbaka individen om personen upplevs fungera väl hos Kriminalvården.¹⁴⁴ Intervjuperson 1 och 4 menar att förhållningssättet följer lagstiftningen i och med att placeringen endast nyttjas om det är nödvändigt, vilket tyder på en hög grad av formell rättssäkerhet samt att informanterna legitimerar tillämpningen genom legalitet. Då intervjuperson 6 hävdar att återtagandet från Migrationsverket är relativt sällsynt kan det innebära ett mindre legitimt och materiellt rättssäkert handlande som likaså kan medföra en mer kriminaliserande effekt då individerna eventuellt hålls längre inom Kriminalvården än vad de borde med tanke på omständigheterna.

7.2 Migrationsverkets resurser

Kritiken som JO riktat mot Migrationsverkets möjligheter att avskilja individer i förvarslokalen har visat sig åtgärdats då samtliga förvarsenheter utrustats med rum för det specifika ingripandet. Det resulterar i att färre förvarstagna placeras inom Kriminalvården och att den kriminaliserande effekten således kan antas vara mindre. Migrationsverkets insatser gynnar därmed både den formella och materiella rättssäkerheten. Förvaren har möjlighet att aktualisera en avskildhetsplacering i förvarslokalerna precis som lagstiftningen åsyftar, vilket ger en högre grad av formell rättssäkerhet. Den materiella rättssäkerheten kan antas vara större då den kriminaliserande effekten minskat och på så vis kan det hävdas att den etiska godtagbarheten

¹⁴⁴ Intervjuperson 1, beslutsfattare på Migrationsverkets förvar, intervju i Migrationsverkets lokaler, april 2016, se bilaga 4.

ökat. Placeringens legitimitet kan således antas vara mer närvarande då en mindre kriminaliserande åtgärd kan överensstämma med samhällets värderingar.

Även om tillvägagångssättet vid beslut om externa placeringar har förändrats påtalas behovet av att kunna placera en aggressiv, utåtagerande eller uppviglande individ i Kriminalvårdens lokaler. Intervjuperson 1 och 4 påtalar att förvarens brist på resurser medför svårigheter att hantera en sådan individ. Kriminalvårdens bättre förmåga att utföra mer ingripande insatser än förvaren kommenteras av intervjuperson 5. Informanterna påvisar därmed att insatsen är legitim, vilket intervjuperson 3 exemplifierar med skyddsintresset för de övriga förvarstagnas säkerhet. Åtgärden kan på så vis anses uppnå en hög grad av materiell rättssäkerhet då de tänker utilitaristiskt genom att se till gruppens bästa. Intervjuperson 6 menar snarare att Migrationsverkets resurser borde utökas så att de kan hantera en sådan placering utan inblandning från Kriminalvården. Att inte kriminalvårdsplacera de förvarstagna skulle på så vis kunna leda till en mindre kriminaliserande effekt eftersom de öppna lokalerna anses vara en lindrigare åtgärd. Något som samtliga intervjupersoner, som tidigare nämnt, är överens om är att en kriminalvårdsplacering för en förvarstagen är en större inskränkning än vad en placering i förvarens lokaler innebär.¹⁴⁵ Intervjuperson 6:s åsikt om att förvaren ska få mer resurser för att själva ansvara för den placering som nu Kriminalvården tillhandahåller är ett normativt påstående. I dagsläget har således inte förvaren de resurser som intervjupersonen anser att de bör ha. Det kan då ifrågasättas huruvida den materiella rättssäkerheten uppfylls då informanten framlägger ett idealt förfarande och inte ett beskrivande påstående. Den deskriptiva verkligheten skiljer sig därmed från informantens värdering.

JO samt SOU 2011:17 påstod även att en kriminalvårdsplacering kunde möjliggöras då en förvarstagen individ var i behov av sjukvård som Migrationsverket enligt lag inte är skyldiga att bistå med i samma utsträckning som Kriminalvården. Företeelsen kan tyda på en bristande formell rättssäkerhet då ett sådant beslut inte är förankrat i lagstiftningen. En kriminalvårdsplacering kan enligt lag inte genomföras med sjukvårdsbehov som enda grund vilket innebär att det i realiteten bryter mot rättens legalitet. Åtgärden kan likaså leda till en högre grad av upplevd kriminalisering för den förvarstagna då sjukvårdsbehovet leder till inkapacitering i anstalt eller häkte. Resultatet påvisar att Kriminalvården i praktiken har större tillgång till sjukvård än vad förvaren har men enligt informanterna är det ingenting som ligger till grund för

¹⁴⁵ Intervjuperson 4, ansvarig för en kriminalvårdsavdelning där förvarstagna finns placerade, telefonintervju, april 2016, se bilaga 4.

ett placeringsbeslut.¹⁴⁶ Det tyder därmed på att kritiken från JO och SOU 2011:17 enligt intervjupersonerna inte är en praktisk realitet. Det innebär i sin tur att myndigheterna legitimerar sitt agerande genom legalitet samt att den formella rättssäkerheten därmed inte är bristande.

7.3 Proportionalitet vid kriminalvårdsplacering

Vikten av att särskilja förvarstagna från de som misstänkts eller dömts för brott regleras både i internationell rätt genom exempelvis UNHCR samt i svensk lagstiftning genom UtIL. I Sverige resulterar särskiljningen således i att de häktesplacerade individerna blir inkapaciterade i isoleringscell med ungefär 23 timmars inlåsning per dygn. Både studier från Lynne L. Snowden och Amnesty International överensstämmer med att häkten internationellt utövar inlåsning större delen av dygnet. Med grund i uppsatsens teoretiska ramverk skulle en placering med personer misstänkta eller dömda för brott innebära en ytterligare kriminaliserande effekt för den förvarstagna. Att vara isolerad på en kriminalvårdsinrättning kan därmed innebära en mer omfattande inskränkning för individen. Intervjuperson 3 anser även att den typen av placering går emot lagstiftarens intentioner och därmed brister gällande legaliteten. Flertalet av intervjupersonerna kommenterar den särskilda kriminalvårdsavdelningen för förvarstagna som de anser borde finnas på fler anstalter. Avdelningen innebär en möjlighet till gemenskap vilket i sin tur betyder mindre isolering. En sådan placering kan tänkas vara mer legitim med avseende på lagstiftarens intentioner, det vill säga ett så litet ingripande på individens frihet som möjligt. Den etiska godtagbarheten och materiella rättssäkerheten är därmed mer närvarande.

Huruvida ingripandet är för stort och därmed oproportionerligt råder det viss oenighet om. Intervjuperson 2 menar att tillämpningen är proportionerlig med avseende på lagstiftningen, personalen följer endast vad som är stadgat i lag. Informanten legitimerar därmed deras handlande i tron på rättsordningens legalitet. Huruvida utövandet är materiellt rättssäkert kan dock ifrågasättas då ingripandet på individens frihet enligt den tidigare forskningen inte är helt godtagbart. Kriminalvårdsplaceringens etiska godtagbarhet blir en fråga som bedöms subjektivt då det beror på kontexten det granskas ur, även om legaliteten anses uppfylld. Det kan emellertid hävdas att tillämpningen är formellt rättssäker då de handlar i enlighet med lagstiftningen. Med tanke på Migrationsverkets påstådda brist på resurser anser flertalet av informanterna att en kriminalvårdsplacering kan definieras som proportionerlig. Intervjuperson 4 menar att en kriminalvårdsplacering kan anses berättigad om en förvarstagen beter sig oriktigt.

¹⁴⁶ Intervjuperson 1, april 2016, se bilaga 4; Intervjuperson 2, klienthandläggare på ett häkte, intervju i Kriminalvårdens lokaler, april 2016, se bilaga 4.

Kriminalvården har enligt informanten mer kapacitet att handskas med en sådan individ än vad Migrationsverket har. Ingripandet uppfyller därmed legalitetskravet och det kan därför hävdas att den efterföljande kriminaliserande effekten delvis är legitim. Handlandet legitimeras av informanterna genom legalitet och formell rättssäkerhet, den materiella rättssäkerheten tycks få mindre utrymme i diskussionen angående proportionaliteten vid kriminalvårdsplaceringar.

Intervjuperson 5 tar till skillnad från övriga informanter bort fokus från proportionaliteten i att kriminalvårdsplacera en förvarstagen. Hen menar istället att det handlar om frihetsberövandet som en förvarsplacering innebär i sig, inte vilken organisation som utför åtgärden. En stor del av den tidigare forskningen behandlar problematiken med att dels kriminalvårdsplacera förvarstagna men även att placera dem i lokaler vilka liknar anstalter. Enligt studierna kan därför intervjuperson 5:s åsikter diskuteras då organisationen och lokalen tycks vara av stor vikt gällande den kriminaliserande effekten. Vidare påvisar den tidigare forskningen att förvarstagna hotats med isolering om de inte beter sig som personalen önskar. Intervjuperson 1 berättar att de förvarstagna meddelas om förhållningsregler och vad påföljden kan bli om individen bryter mot dem, vilket däremot inte ska betraktas som ett hot. Den formella rättssäkerheten, främst gällande förutsebarheten, kan betraktas som hög då den förvarstagna meddelas om vad ett inkorrekt beteende kan resultera i.

7.3.1 Klädsel

Enligt rekommendationer från UNHCR ska inte de förvarstagna som kriminalvårdsplaceras bära likadana kläder som en intagen. De praktiska möjligheterna är däremot inte helt okomplicerade då individerna själva, enligt intervjuperson 6, får stå för att tvätta sina civila kläder, vilket kan utgöra ett hinder för realiseringen.¹⁴⁷ Generellt har informanterna olika uppfattningar gällande individernas klädsel. Intervjuperson 2 påpekar att de förvarstagna har kriminalvårdskläder medan intervjuperson 4 påtalar att de kan ha civila kläder om de så önskar.¹⁴⁸ Även om situationen påstås se annorlunda ut på olika inrättningar kan förfarandet anses ge en kriminaliserande effekt då de kriminalvårdsplacerade förvarstagna inte bara befinner sig i häkte eller i anstalt – de ser dessutom ut som förmodade brottslingar.

Personalens kläder är av civil karaktär på förvaren och det enda som skiljer dem från de förvarstagna är de anställdas namnbricka. Intervjuperson 1 menar att det är positivt då det innebär

¹⁴⁷ Intervjuperson 6, anställd på ett häkte, telefonintervju, april 2016, se bilaga 4.

¹⁴⁸ Intervjuperson 2, april 2016, se bilaga 4; Intervjuperson 4, april 2016, se bilaga 4.

mindre kontraster mellan parterna. Den civila klädseln, både de förvarstagnas och personalens, kan medföra att frihetsberövandets kriminaliserande effekt minskar. Vid en kriminalvårdsplacering däremot kan den kriminaliserande effekten anses vara större då de anställda arbetar i uniform och de förvarstagna till stor del är klädda i kriminalvårdsklädsel.

7.4 Beslutsfattande

Besluten ska vara välmotiverade för att anses ha en hög grad av legalitet och formell rättssäkerhet. Intervjuperson 3 påpekar att de måste stå i proportion och motiveras väl samt att de inte får fattas slentrianmässigt. Informantens uttalande är av normativ karaktär, det deskriptiva handlandet kan vara svårt att undersöka utan att granska de enskilda besluten. Ett godtyckligt beslutsfattande kan påverka den materiella rättssäkerheten som enligt Peczenik ska skydda individen från slumpmässiga ingripanden från statsmakten. Om besluten gällande förvarstagnas externa placeringar hanteras av jurister inom rättsväsendet skulle det leda till mer rättssäkra bedömningar enligt Mary Bosworth. De som fattar beslut om att kriminalvårdsplacera en förvarstagen kan enligt intervjuperson 1 vara chefer, beslutsfattare eller teamledare, därmed ingen yrkeskategori där en juristexamen är essentiell. Den kritik som JO riktat mot att timanställda eller handläggare fattat beslut om att placera en förvarstagen externt är dock åtgärdad vilket därmed kan anses göra beslutsfattandet mer rättssäkert. Bosworth påpekar att utbildningsgraden samt de bristfälliga resurserna påverkar beslutens formella rättssäkerhet. Intervjuperson 5 poängterar att en bedömning från en beslutsfattare alltid har en viss subjektivitet då lagen tillhandahåller ett handlingsutrymme. Legitimiteten kan därmed vara svår att bedöma då de enskilda besluten kan se olika ut. För att stadgandena ska betraktas som legitima bör myndighetsbesluten ha stöd i lag och vara etiskt godtagbara, de kan då enligt Peczenik förklaring anses materiellt rättssäkra.

7.5 Tidsfrister och förutsebarhet

I Mary Bosworths studier påpekas det att förvarstagna individer, med tanke på ovissheten gällande placeringarnas längd, skulle föredra att vara frihetsberövade dömda för brott. Det innebär att straffets längd då är specificerat. Både förvarstagandet och därmed den externa placeringen kan kontinuerligt förlängas vilket gör det svårt att förutse hur länge individen kommer vara frihetsberövad. Möjligheten för en kriminalvårdsplacerad förvarstagen att prognostisera sin framtid kan således anses bristfällig. Den formella rättssäkerheten är enligt Peczeniks förklaring därför av svag karaktär då rättsregelns ostabilitet innebär att de förvarstagna inte kan förutse hur omfattande konsekvenser deras handlande medför. Tiden som de

förvarstagna är placerade i häkte eller anstalt skiljer sig ofta åt enligt intervjupersonerna. Intervjuperson 1, 2 och 6 påstår att en extern placering oftast pågår som längst upp till ett halvår, även om det finns extremfall där en individ nu varit frihetsberövad i cirka sex år. Tidsfristen för en kriminalvårdsplacerad förvarstagen är enligt intervjuperson 3 ofta längre än för en häktad. Intervjuperson 5 påtalar att det är svårt för individen att förutspå sin framtid då anledningen till placeringen är grundat i ett behov. När behovet upphör är därför svårt att förutse vilket tyder på en låg grad av formell rättssäkerhet.

Besluten om att placera en förvarstagen externt omprövas inte, de bedöms istället på nytt ungefär en gång i veckan då Migrationsverket besöker Kriminalvården för att samtala med personalen såväl som den berörda. Intervjuperson 1 påpekar att de då granskar huruvida den externa placeringen fortfarande är nödvändig. JO:s kritik mot den omprövningskyldighet som inte finns enligt lag gällande kriminalvårdsplaceringar påpekar intervjuperson 3 sköts via den veckovisa bedömning av placeringen. Stadgandet ska således enligt informanten innefatta en hög grad av formell rättssäkerhet. Det poängteras även av intervjuperson 3 att när Migrationsverket tar ett beslut om en kriminalvårdsplacering kan det överklagas under tre veckor, i annat fall består beslutet tills en bedömning säger annat. Möjligheten att överklaga är i enlighet med Peczenik förklaring om formell rättssäkerhet vital. Intervjuperson 3 legitimerar både bedömningen av placeringen samt möjligheten att överklaga genom uppfyllandet av legalitet enligt Webers definition.

7.6 Paralleller till straffrätten

Skillnaden mellan en straffrättslig åtgärd och förvarets syfte anser Joanna Parkin inte alltid är distinkt; det administrativa frihetsberövandet kan i vissa fall betraktas som straffrättsligt. Intervjuperson 3 menar dock att det finns skillnader mellan en häktad individ och en kriminalvårdsplacerad förvarstagen, exempelvis ställs inte Migrationsverkets beslut under domstolens prövning. Dessutom är informanten inte medveten om någon annan reglering gällande frihetsberövande i svensk lagstiftning som liknar förvarsplaceringarnas rättstillämpning. Det kan diskuteras huruvida en straffrättslig, istället för en administrativ, process skulle medföra en mer kriminaliserande effekt eller inte. Å ena sidan skulle det innebära att de förvarstagna blir behandlade mer likt de som är misstänkta eller dömda för brott men å andra sidan kan den formella rättssäkerheten öka då exempelvis möjligheterna till förutsebarhet blir bättre. Det påvisas likaså av Mary Bosworth att en straffrättslig process för de förvarstagna skulle innebära

en mer rättssäker och human behandling. Det kan då hävdas att en konflikt uppstår mellan att åstadkomma en hög grad av formell rättssäkerhet genom en straffrättslig process och att genom en administrativ åtgärd undvika en hög grad av kriminalisering av de förvarstagna.

Både intervjuperson 1 och 3 har dock poängterat att ett förvarstagande görs på grund av individens tillgänglighet för myndigheten. Informanterna rättfärdigar således sin verksamhetsutövning då grundtanken med placeringen är målrationell. För att uppnå en så effektiv myndighetsutövning som möjligt anser Migrationsverket att berörda individer behöver finnas nära till hands vilket uppfyller den målrationella legalitet Weber skildrat. Ett förvarstagande av tillgänglighetsskäl har därmed en hög grad av formell rättssäkerhet då legalitetsprincipen är gällande. Likt intervjuperson 5 kan dock frågan om ett frihetsberövande i migrationsärenden är rättfärdigat med avseende på de etiska aspekterna i den materiella rättssäkerheten ifrågasättas. Att frihetsberöva en individ på grund av tillgänglighetsskäl kan trots legaliteten anses inhumant med avseende på det stora ingripandet på den personliga friheten åtgärden innebär. Huruvida frihetsberövandet är godtagbart utifrån de samhällsvärderingar som den sociala ordningen har är likaså av intresse att studera då förvarsverksamheten enligt Joanna Parkin påverkar allmänhetens uppfattning angående utlänningar.

7.6.1 Domstolens prövning

Intervjuperson 1 påpekar att de beviskrav som är gällande i ett straffrättsligt förfarande är mer omfattande än vid förvarets beslutsfattande. Informanten anser att det är intressant att granska hur domstolen dömer i de fall då den förvarstagna överklagat. När den förvarstagna överklagat ett beslut om kriminalvårdsplacering och domstolen ska pröva fallet anser intervjuperson 1 att det oftast döms i enlighet med deras bedömning. Således kan Migrationsverkets beslutsfattande anses legitimerat genom legalitet då välutbildade jurister och sakkunniga anser att förvarets bedömning är riktig. Bekräftar domstolen förvarets beslut gällande en extern placering kan de likaså anses ha en hög grad av formell rättssäkerhet. En domstolsprövning möjliggör dessutom en granskning av huruvida beslutsfattandet praktiseras med en hög grad av materiell rättssäkerhet.

8. Konklusion

Migrationsverket har enligt uppsatsens empiri åtgärdat en stor del av den kritik som JO framfört, exempelvis gällande specifika rum för avskiljande på förvaren samt delegationen att fatta beslut om externa placeringar. Att placera förvarstagna inom Kriminalvården samt Polismyndigheten är trots kritiken en realitet och det påstås, bland annat enligt Svenska Röda Korset, ibland ske för lättvindigt. Uppsatsens empiriska material hävdar däremot det motsatta, att myndighetsutövningen utförs med en hög grad av legalitet och formell rättssäkerhet.

Informanterna anser därmed att placeringsbesluten är välgrundade och nyttjas i enlighet med lagstiftarens intentioner. Vidare kan möjligheten att enligt lag kriminalvårdsplacera förvarstagna leda till en ökad kriminaliserande effekt för de berörda individerna. Personerna blir främst placerade i häkten där de är inlåsta 23 timmar om dygnet och vanligtvis är klädda i anstaltskläder. Då individerna behandlas likvärdigt med kriminella är den kriminaliserande effekten som en extern placering innebär, mot bakgrund av empirin, påtaglig.

Rättssäkerheten för de förvarstagna är ett område som är komplext att undersöka då åtgärden är administrativ, trots det finns det mycket som påminner om ett straffrättsligt förfarande. En kriminalvårdsplacering kan anses legitim genom legalitet och formellt rättssäker då myndighetsutövningen enligt uppsatsens empiri i stor utsträckning utförs med stöd i UtL. Vem som fattar besluten samt vad de grundas på kan dock ifrågasättas med avseende på den materiella rättssäkerheten i ingripandet. Då placeringsbesluten bygger på en enskild individs bedömning kan den materiella rättssäkerheten i Peczeniks mening vara svår att mäta. Förvaren kan dock anses uppnå en hög grad av etisk godtagbarhet då de arbetar i ett tvåstegsförfarande, vilket dessutom kan minska den kriminaliserande effekten. Den formella rättssäkerheten kan däremot anses bristfällig då förutsebarheten är problematisk eftersom besluten inte behöver omprövas när en extern placering realiserats. Trots brister i både den materiella och formella rättssäkerheten kan de externa placeringarna för förvarstagna anses, likt Webers mening om det moderna samhället, legitima genom tron på dess legalitet. Informanternas normativa gentemot deras deskriptiva åsikter tycks till viss del skilja sig åt då de i den övervägande delen av intervjuerna återkommer till att legitimera sitt handlande genom legalitet medan den materiella rättssäkerheten åsidosätts. Spänningen däremellan är därmed relativt märkbar då den formella rättssäkerheten får mer utrymme samt att tillvägagångssättet legitimeras genom legalitet och inte andra, av Weber definierade, legitimitetsformer.

9. Avslutande ord

För att vidare undersöka graden av rättssäkerhet samt den kriminaliserande effekten den här typen av placering kan medföra krävs det mer utförlig statistik. Då statistikföringen är bristfällig är det svårt att åskådliggöra hur stor problematiken är samt vilka förändringar som kan vara nödvändiga. En möjlighet att därmed granska placeringsbeslutens grunder hade kunnat redogöra för i vilken utsträckning åtgärden är rättssäker. Domstolens utlåtande i de fall då den förvarstagna överklagat kan likaså anses vara av intresse att studera vidare då det kan ge en fördjupad insikt i hur myndighetsutövningen fungerar med avseende på legalitetsprincipen. De enskilda fallens domar kan likaså tänkas vara en indikator på huruvida beslutsprocessen är rättssäker eller inte.

Angående tillämpningen har uppsatsens informanter påpekat att fler särskilda avdelningar i anstalter avsedda för kriminalvårdsplacerade förvarstagna vore att föredra framför häktesplaceringar. Det innebär dock att den kriminaliserande effekten kvarstår varför intervjuperson 6 påtalat att Migrationsverket snarare borde få utökade resurser så att individen kan undgå en placering inom Kriminalvårdens regi. Fler särskilda avdelningar alternativt utökade resurser för förvaren bör, med grund i uppsatsens tidigare forskning och granskning samt intervjuresultat, införas för att minska den kriminaliserande effekten samt öka rättssäkerheten.

För att återknyta till inledningen och intervjuperson 4:s citat: *“Jag är inte kriminell, varför är jag på en anstalt?”* kan det påstås att kriminalvårdsplaceringar för förvarstagna är en komplexitet som behöver åtgärdas. Förvisso är de kriminalvårdsplacerade förvarstagna inte kriminella i juridiskt mening men med grund i uppsatsens empiriska resultat bör det poängteras att en sådan placering inte är helt ogrundad. Förvarstagna som placerats inom Kriminalvården har således handlat inkorrekt mot den rådande rättsordningen. Med utgångspunkt i uppsatsen kan det emellertid hävdas att kriminalvårdsplaceringar för förvarstagna inte anses godtagbara. Trots att Migrationsverket och Kriminalvården tycks ha tagit itu med mycket av den kritik som exempelvis JO framfört kvarstår faktumet – individer vilka inte är kriminella är placerade i anstalter i Sverige.

10. Källförteckning

10.1 Litteratur

Alvehus, Johan, *Skriva uppsats med kvalitativ metod: En handbok*, Stockholm: Liber AB, 2013.

Bosworth, Mary, "Can Immigration Detention Centres be Legitimate? Understanding Confinement in a Global World", i: Franko Aas, Katja & Bosworth, Mary, (red.). *The Borders of Punishment - Migration, Citizenship, and Social Exclusion*, Oxford: Oxford University Press, 2013, ss. 149-165.

Denscombe, Martyn, *Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*, 2:7 Uppl., Lund: Studentlitteratur, 2009.

Gustafsson, Håkan, *Rättens polyvalens - En rättsvetenskaplig studie av sociala rättigheter och rättssäkerhet*, Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet, 2002.

Jareborg, Nils, *Allmän kriminalrätt*, Uppsala: Iustus Förlag AB, 2001.

Lernestedt, Claes, *Kriminalisering - problem och principer*, Uppsala: Iustus Förlag AB, 2003.

Peczenik, Aleksander, *Juridikens teori och metod: en introduktion till allmän rättslära*, Stockholm: Fritze, 1995a.

Peczenik, Aleksander, *Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation*, Stockholm: Fritze, 1995b.

Repstad, Pål, *Närhet och distans - Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*, 4:1 Uppl., Lund: Studentlitteratur, 2007.

Ryen, Anne, *Kvalitativ intervju - från vetenskapsteori till fältstudier*, Malmö: Liber AB, 2004.

Sohlberg, Peter & Sohlberg, Britt-Marie, *Kunskapens former - Vetenskapsteori och forskningsmetod*, 3 Uppl., Stockholm: Liber AB, 2013.

Svenska Röda Korset, *Förvar under lupp - en studie av rättssäkerheten för asylsökande i förvar*, Stockholm: Svenska Röda Korset, b, ISBN 978-91-86089-22-1.

Svenska Röda Korset, *Mänskliga rättigheter för asylsökande i förvar - En sammanställning av Svenska Röda Korset*, 2008a.

Weber, Max, *Ekonomi och samhälle - Förståendesociologins grunder: 1. Sociologiska begrepp och definitioner - Ekonomi, samhällsordning och grupper*, Lund: Argos, 1985a.

Weber, Max, *Ekonomi och samhälle - förståendesociologins grunder, 2. Religionssociologi - rättssociologi*, Lund: Argos, 1985b.

Wikrén, Gerhard & Sandesjö, Håkan, *Utlänningslagen med kommentarer*, 10 uppl., Stockholm: Nordstedts Juridik AB, 2014.

10.2 Publikationer

Amnesty International, *The Netherlands: The Detention of Irregular Migrants and Asylum-Seekers*, AI Index: EUR 35/02/2008, juni 2008.

Amnesty International, *Seeking Asylum Is Not a Crime - Detention of People Who Have Sought Asylum*, AI Index: EUR 45/015/2005, juni 2005.

Flyktinggruppernas Riksråd, *Vad vill FARR? 110 krav för en human och solidarisk flyktingpolitik*, policydokument från Flyktinggruppernas Riksråd, FARR, 2014.

Global Detention Project och Access Info Europe, *THE UNCOUNTED: Detention of Migrants and Asylum Seekers in Europe*, 2015.

Kriminalvårdsverket och Migrationsverket, *Förvar av utlänningar inom kriminalvården - samverkansformer mellan Migrationsverket och Kriminalvårdsverket*, 2001, Dnr 50-2001-3624 (KVV).

Kriminalvården, *Förvarstagna i kriminalvården - En rapport från internrevisionen*, rapport 2009:4, Dnr. 54 2009-18980.

Kriminalvården, *Årsredovisning 2015*, 2016. Tillgänglig:
<https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/ekonomi/kriminalvardens-arsredovisning-2015.pdf> (Hämtad 2016-04-18).

Kriminalvården, *Årsredovisning 2014*, 2015. Tillgänglig:
<https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/ekonomi/ar-2014-kriminalvarden-tryckt-versionpdf> (Hämtad 2016-04-25).

Kriminalvården, *Årsredovisning 2013*, 2014. Tillgänglig:
https://www.kriminalvarden.se/globalassets/om_oss/arsredovisning_2013pdf (Hämtad 2016-04-25).

Migrationsverket, *Handbok för migrationsärenden*, avsnitt 'Skyldighet att stanna kvar för utredning, förvar och uppsikt', uppdaterad 2014-12-22, Tillgänglig:
http://www.migrationsverket.se/download/18.5e83388f141c129ba63109a5/1445867195906/handbok_migrationsarenden.pdf (Hämtad 2016-05-02).

Migrationsverket, *Årsredovisning 2015 Migrationsverket*, 2016, Tillgänglig:
<http://www.migrationsverket.se/download/18.2d998ffc151ac3871593f89/1456151216443/%C3%85rsredovisning+2015.pdf> (Hämtad 2016-05-02).

10.3 Riksdags- och regeringsutgivelser

Justitieombudsmännens ämbetsberättelse, Redogörelse 2011/12:JO1, "Initiativärende: Inspektion av Migrationsverkets förvar", ss. 314-376.

Proposition 2011/12:60 *Genomförande av återvändandedirektivet*, 2012.

SFS 2012:129 *Lag om ändring i utlänningslagen (2005:716)*.

SFS 2010:611. *Häkteslag*.

SFS 2005:716. *Utlänningslag*.

SFS 1974:152 *Regeringsformen*.

SOU 2011:17. Förvarsutredningen. *Förvar*.

SOU 2006:17. Häktesutredningen. *Ny häkteslag*.

10.4 Internetkällor

Antirasistiska Akademin, *Invandrare*, Tillgänglig:

<http://www.antirasistiskaakademin.se/invandrare/> (Hämtad 2016-05-11).

Socialstyrelsen, *Vård som inte kan anstå*, Tillgänglig:

<https://www.socialstyrelsen.se/vardochomsorgforasylsokandemedflera/halso-ochsjukvardochtvard/vilkenvardskaerbjudas/vardsomintekanansta> (Hämtad 2016-04-01).

10.5 Akademiska artiklar

Bosworth, Mary, Border Criminologies: Assessing the Changing Architecture of Crime and Punishment, *Global Detention Project Working Paper No. 10*, 2016.

Flynn, Michael, The Hidden Costs of Human Rights: The Case of Immigration Detention, *Global Detention Project Working Paper No. 7*, 2013.

Majcher, Izabella, "Crimmigration" in the European Union through the Lens of Immigration Detention, *Global Detention Project Working Paper No. 6*, 2013.

Parkin, Joanna, The Criminalisation of Migration in Europe - A State-of-the-Art of the Academic Literature and Research, *CEPS Paper in Liberty and Security in Europe*, No. 61, 2013.

Snowden, Lynne, L., Violence in U.S. and Western European Refugee Detention Centers, *In Defense of the Alien 160*, 1997.

10.6 Internationella dokument

Convention Relating to the Status of Refugees, 189 U.N.T.S. 137, 25 juli 1951.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/115/EG, 16 december 2008, i Europeiska unionens officiella tidning, L 348/98, 24 december 2008.

European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, 4 november 1950, ändrad genom Protocol No. 14 (CETS no. 194), 1 juni 2010.

International Covenant on Civil and Political Rights, 999 U.N.T.S 171, 16 december 1966.

United Nations High Commissioner for Refugees, *Detention Guidelines: Guidelines on the Applicable Criteria and Standards relating to the Detention of Asylum-Seekers and Alternatives to Detention*, UNHCR The UN Refugee Agency, 2012.

Universal Declaration of Human Rights, UN Doc. A/RES/217 (III), 10 december 1948.

11. Bilagor

11.1 Bilaga 1 - Intervjuguide förvar

- Presentation
- Anonymitet
- Ljudupptagning

1. Inledande frågor

- När började Du att arbeta på förvaret?
- Vilken roll har Du nu på förvaret? Har Du tidigare haft andra roller?
- Vilken utbildning har Du inom fältet?
- Hur väl insatt i lagstiftningen gällande avskildhets- och kriminalvårdsplaceringar är Du?
 - Hur informerade upplever Du att andra anställda på förvaret är?
- Hur anser Du att lagstiftningen fungerar? Styrkor/svagheter?
- Vad har ni för rutiner kring upprätthållandet av säkerheten på förvaret?
- I vilken omfattning informeras den förvarstagne om de gällande reglerna samt eventuella konsekvenser av ett okorrekt beteende?

2. Avskildhetsplacering

- Ungefär hur ofta fattas beslut om att avskilja en individ enligt UtL 11 kap. 7 §?
 - På vilka grunder anser Du att ett sådant beslut ska fattas?
- Hur ser avskiljningsmöjligheterna ut på er anläggning?
 - Hur länge kan en avskiljning pågå?
- Anser Du att avskiljandet uppnår sitt syfte?
- Ser Du någon problematik i den här typen av åtgärd?

3. Kriminalvårdsplacering

- Vem får fatta beslut om kriminalvårdsplacering?
 - Hur ska ett sådant beslut motiveras?
 - I vilken utsträckning anser Du att det är ett proportionerligt ingripande?
- För att fatta ett beslut om extern placering krävs ju ett beslut om avskiljande, ungefär hur ofta anser Du att ett avskildhetsbeslut följs av ett beslut om kriminalvårdsplacering?
- I vilken utsträckning anser Du att en kriminalvårdsplacering uppnår sitt syfte?
- Ser Du någon problematik i den här typen av placering?

- Har Du någon uppfattning kring huruvida den förvarstagna hålls avskild från de övriga intagna inom kriminalvården?
- Hur upplever Du att placeringen tillämpas korrekt med avseende på de undantag som gäller från häkteslagen exempelvis kontakt med omvärlden enligt UtL 11 kap. 4§?
- Enligt bland annat SOU:n gällande förvar samt JO:s inspektion togs beslut om en kriminalvårdsplacering för att möjligheterna till vård blir bättre för den förvarstagna. Hur upplever Du de förvarstagnas möjligheter till vård?
- Ungefär hur länge pågår en kriminalvårdsplacering?
- Vad för rutiner har ni gällande kontakt med en kriminalvårdsplacerad förvarstagen?

4. Frågor rörande både avskildhets- och kriminalvårdsplacering

- En avskildhets- samt kriminalvårdsplacering ska undvikas i så stor utsträckning som möjligt, hur anser Du att det efterföljs?
- Hur upplever Du att en avskildhets- eller kriminalvårdsplacering avskräcker de förvarstagnas motivation till att begå handlingar som kan föranleda ett sådant beslut?
- I vilken utsträckning anser Du att en avskildhets- samt kriminalvårdsplacering är rättfärdigad med avseende på gruppens intresse av allmän ordning och säkerhet?
- Hur arbetar ni på förvaret preventivt för att minska aggressivitet samt undvika beteende som kan ligga till grund för att avskildhets- och kriminalvårdsbeslut?
- Hur tror Du att frihetsberövandet förändras för de förvarstagna individerna i och med en kriminalvårdsplacering?
- Hur för ni statistik kring avskildhet- och kriminalvårdsplaceringar?

5. Övrigt

- Hur upplever Du att handlingsutrymmet i lagstiftningen är för berörda beslutsfattare?
- Har Du någonting annat att tillägga?

Tack!

11.2 Bilaga 2 - intervjuguide Kriminalvården

- Presentation
- Anonymitet
- Ljudupptagning

1. Inledande frågor

- När började Du att arbeta inom Kriminalvården?
- Vilken roll har Du? Har Du tidigare haft andra roller?
- Vilken utbildning har Du inom fältet?
- Hur väl insatt i lagstiftningen gällande kriminalvårdsplaceringar av förvarstagna är Du?
 - Hur informerade upplever Du att andra anställda inom Kriminalvården är?
- Hur anser Du att lagstiftningen fungerar? Styrkor/svagheter?
- Vad har ni för rutiner kring upprätthållandet av säkerheten för förvarstagna?
- I vilken omfattning informeras den förvarstagne om de gällande reglerna samt eventuella konsekvenser av ett okorrekt beteende? Vad är konsekvenserna?

2. Kriminalvårdsplaceringar

- I vilken utsträckning anser Du att en kriminalvårdsplacering uppnår sitt syfte?
- Ser Du någon problematik i den här typen av placering?
- Vem får fatta beslut om att flytta en individ mellan avdelningar eller inrättningar?
- I vilken utsträckning anser Du att en kriminalvårdsplacering vanligtvis är ett proportionerligt ingripande gentemot grunderna för beslutet? Blir ni informerade om grunderna?
- Hur länge pågår en kriminalvårdsplacering i genomsnitt?
- Vad för rutiner har ni gällande kontakt med förvarspersonal angående individen som befinner sig hos er?
- Hur upplever Du att en kriminalvårdsplacering kan avskräcka de förvarstagnas motivation till att begå handlingar som kan föranleda ett sådant beslut?
- Hur för ni statistik kring kriminalvårdsplaceringar av förvarstagna?

3. Förhållanden

- Huruvida hålls den förvarstagna avskild från de intagna?
- Hur ser en vanlig dag ut för en kriminalvårdsplacerad förvarstagen individ?
 - Hur skiljer det sig från en intagens?

- Vad för klädsel har den förvarstagna vid en kriminalvårdsplacering?
- Är det särskild personal som arbetar med de kriminalvårdsplacerade förvarstagna?
- Hur upplever Du att placeringen tillämpas korrekt med avseende på de undantag som gäller från häkteslagen exempelvis kontakt med omvärlden enligt UtL 11 kap. 4§?
- Enligt bland annat SOU:n gällande förvar samt JO:s inspektion togs beslut om en kriminalvårdsplacering för att möjligheterna till vård blir bättre för den förvarstagna. Hur upplever Du de förvarstagnas möjligheter till vård?

4. Övrigt

- Hur upplever Du att handlingsutrymmet i lagstiftningen är för berörda beslutsfattare?
- Har Du någonting annat att tillägga?

Tack!

11.3 Bilaga 3 - intervjuguide experter

- Presentation
- Anonymitet
- Ljudupptagning

1. Inledande frågor

- När började Du att arbeta på Migrationsverket?
- Vilken yrkestitel har Du? Har Du tidigare haft andra roller?
- Vilken utbildning har Du inom fältet?
- I vilken utsträckning anser Du att lagstiftningen gällande förvar samt avskildhets- och kriminalvårdsplaceringar är fungerande?
 - Vad finns det för styrkor och svagheter?
- Är du insatt i vilka rutiner förvaren har kring upprätthållandet av säkerheten i lokalen?
- I vilken omfattning informeras den förvarstagne om de gällande reglerna samt eventuella konsekvenser av ett okorrekt beteende?

2. Avskildhetsplacering

- Ungefär hur ofta fattas beslut om att avskilja en individ enligt UtIL 11 kap. 7 §?
 - På vilka grunder anser Du att ett sådant beslut ska fattas?
- Hur ser avskiljningsmöjligheterna ut på anläggningarna?
 - Hur länge kan en avskiljning pågå?
- Anser Du att avskiljandet uppnår sitt syfte?
- Ser Du någon problematik i den här typen av åtgärd?

3. Kriminalvårdsplacering

- Hur anser Du att beslut om kriminalvårdsplacering ska motiveras?
 - I vilken utsträckning anser Du att det är ett proportionerligt ingripande?
- För att få fatta ett beslut om kriminalvårdsplacering krävs ju ett beslut om avskiljande, ungefär hur ofta anser Du att ett avskildhetsbeslut följs av ett beslut om kriminalvårdsplacering?
- I vilken utsträckning anser Du att en kriminalvårdsplacering uppnår sitt syfte?
- Ser Du någon problematik i den här typen av placering?
- Hur anser Du att en kriminalvårdsplacering förändrar den förvarstagnas frihetsberövande?

- Har Du någon uppfattning kring huruvida den förvarstagna hålls avskild från de övriga intagna inom kriminalvården?

- Har den förvarstagna sina egna kläder när hen kriminalvårdsplaceras?

- Hur upplever Du att placeringen tillämpas korrekt med avseende på de undantag som gäller från häkteslagen exempelvis kontakt med omvärlden enligt UtL 11 kap. 4§?

- Ungefär hur länge pågår en kriminalvårdsplacering?

- Vad för rutiner har Migrationsverket angående kontakt med en förvarstagen individ som befinner sig i häkte, anstalt eller polisarrest?

4. Frågor rörande både avskildhets- och kriminalvårdsplacering

- En avskildhets- samt kriminalvårdsplacering ska undvikas i så stor utsträckning som möjligt, hur anser Du att det efterföljs?

- I vilken utsträckning anser Du att en avskildhets- samt kriminalvårdsplacering är rättfärdigad med avseende på gruppens intresse av allmän ordning och säkerhet?

- Hur arbetar ni på förvaret preventivt för att minska aggressivitet samt undvika beteende som kan ligga till grund för att avskildhets- och kriminalvårdsbeslut?

- Hur för ni statistik kring avskildhet- och kriminalvårdsplaceringar?

5. Övrigt

- I vilken utsträckning anser Du att sådana här placeringar är rättssäkra?

- Hur upplever Du att handlingsutrymmet i lagstiftningen är för berörda beslutsfattare?

- Har Du någonting annat att tillägga?

Tack!

11.4 Bilaga 4 - Utdrag ur intervjuer

11.4.1 Intervjuperson 1

(...)

IP1: Mhh ja det gör det ju för dom, dom sorterar ju delvis under lagen om ehh vad blir det, lagen om häktesplacerade å så vidare. Å dom har väl läkare typ en gång där och dom har sjuksköterska varje dag å så vidare. Det har man inte i Migrationsverket, det är en fråga som håller på nu att stötas och blötas på Migrationsverket, "hur ska vi göra där?". Ehh det är inte samma sak som att säga att vi inte har sjukvård, dom har ju rätt till akut sjukvård vilket, i ---- ((En förvarsenhet i Sverige)) har det ju varit så att vi har haft en sjuksköterska från närliggande då, distriktssköterska som kommer tre dagar i veckan. Å så ger hon då remisser å så. Och sen har vi då även akut med falcken kommer när vi anser de behöver eller så åker vi in med folk. (...)

I1: Ehh så ni har aldrig liksom placerat någon, gjort en kriminalvårdsplacering på grund av att vårdutsikterna är bättre där?

IP1: Nej, nej nej nej. Det får vi inte. Det finns ju ingen grund för det haha. Nae, nej nej nej absolut inte.

(...)

11.4.2 Intervjuperson 2

(...)

I1: Ehm, klädsel, har den, har personen sina privata kläder eller har den..? =

IP2: =De har häkteskläder.

(...)

I2: Ehm, på tal om sjukvård, så har ju vi läst i både JO:s inspektion och i statens offentliga utredningar att ehm (.) dom på förvaret ibland kan kriminalvårdsplacera någon för att tillgången till vård är bättre på ett häkte än vad det är på förvaret. Upplever du att det skulle kunna ha (.) placerats av denna anledningen?

IP2: Psykiskt dåligt mående?

I2: Ja eller annan=

I1: =Både och verkar det som.

IP2: Hmm njae jag har inte upplevt det, så mycket. Utan (.) inte på det viset. Någon gång kan jag väl tänka mig att det är upplevt att man har på något sätt asså att man har kommit in till oss här va och sedan har vi fått köra direkt till psyket med honom (.) men det kanske kan innebära, det

kanske man kan säga om man skulle återge det till, för förvaret. Det, det är mycket personalkrävande för dom som det är för oss. Och vi måste ju sitta och bevaka.

I2: Men hur stort utbud av vård har dom här? Kan man alltid få kontakt med en sjuksköterska?

IP2: Alltid. Och det innebär ju en, inte på helgen. Lördagar och söndagar är det ju Falck som är här. Precis som med=

I2: =Akut?

IP2: Ja. Men annars har vi ju sjukvård måndag till fredag. Och det är precis som med vanliga häktade, dom vill prata med sjukvård så då får man lämna in en liten ansökan att man vill prata med sjukvården. Och det får dom ju reda på när dom, vid ett ankomstsamtal.

(...)

11.4.3 Intervjuperson 4

(...)

I: Vad skiljer den här avdelningen från just den här anstalten förutom att det är en annan typ av placeringar?

IP4: Det är, dom har till exempel möjlighet att ringa vart dom vill eehm (.) precis som dom har på ett förvar. Eh dom ha möjlighet att ha besök av vem dom vill och lättare liksom med kontakter till omvärlden, dom har sina privata kläder, om dom vill. Ehm, det är friare när det gäller. Men det är väl framförallt det här med att hålla kontakten med anhöriga eller bekanta eller aa, vem man nu vill så att säga. Där kan ju vi vara ganska restriktiva när det gäller en anstaltsavdelning och man gör en noggrannare utredning vem den här personen är, det gör inte vi. Alls. Utan det lägger vi in dom telefonnumrena.

(...)

I: Yes, tycker du att, att flytta en person till ett häkte, är det ett större ingripande än vad det är att sitta på eran avdelning?

IP4: Man kan väl säga såhär, asså (.) ja det kan det väl vara och ofta är det så att man kommer från Migrationsverket, man har misskött sig, man kommer först till ett häkte och sedan kommer man hit. Och det är ju klart att det kan vara ett större ingripande för att man är inlåst 23 timmar per dygn. Så det handlar ju mer om tiden man inte har i gemenskap. Ganska stor skillnad.

(...)

11.4.4 Intervjuperson 6

(...)

I: Ehm klädsel där, har en förvarstagen häkteskläder på sig, eller?

IP6: Han kan välja om han vill ha privata kläder men då måste han också kunna ombesörja sig att han tvättar dom å det brukar va bekymret.

I: Men dom har den valmöjligheten?

IP6: Ja, ja ja.

(...)